

Μοντεσσόρι και κυρίαρχο ρεύμα: Ένας αιώνας μεταρρύθμισης στο περιθώριο

Keith Hitescarver & Jacqueline Cossentino

Το εκπαιδευτικό σύστημα, που έγινε γνωστό ως μέθοδος Μοντεσσόρι αποτελεί μια μοναδική ιστορική περίπτωση. Είναι διεθνούς εμβέλειας, υπάρχουν σχολεία Μοντεσσόρι σε τουλάχιστον 110 χώρες. Είναι ανθεκτικό στον χρόνο. Το αρχικό Casa dei Bambini λειτούργησε στη Ρώμη το 1907. Αναπτύσσεται συνεχώς. Σήμερα, υπάρχουν πάνω από 22.000 μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλον τον κόσμο¹. Έχει κερδίσει πλήθος υποστηρικτών-γονέων που διαφημίζουν τα μοντεσσοριανά σχολεία, σχολεία στα οποία δίνεται έμφαση τόσο σε βασικά όσο και σε υψηλά επίπεδα ακαδημαϊκών επιδόσεων, εφαρμόζοντας μια ανθρώπινη, παιδοκεντρική προσέγγιση.

Οι ερευνητές της εκπαιδευτικής πολιτικής που μελετούν το μοντεσσοριανό σύστημα, επισημαίνουν τη συνοχή του προγράμματός του, μια συνοχή που δεν υπάρχει στα περισσότερα σχολεία. Ωστόσο, ακόμη και με την τρέχουσα δημοτικότητα της, η μοντεσσοριανή εκπαίδευση εξακολουθεί να θεωρείται ως ένα περιθωριακό κίνημα με ελάχιστη σημασία για όσους ενδιαφέρονται για τη σύγχρονη σχολική μεταρρύθμιση².

Σ' αυτό το άρθρο, εξετάζουμε το Αμερικανικό Μοντεσσοριανό Κίνημα, από την αποτυχημένη εισαγωγή του στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1911, μέχρι την αναγέννησή του το 1958 και την τρέχουσα αναβίωσή του ως μια δοκιμασμένη εναλλακτική λύση στη συμβατική δημόσια εκπαίδευση. Τοποθετούμε το μοντεσσοριανό σύστημα σε διεθνές πλαίσιο, εξερευνώντας τον τρόπο με τον οποίο ένα ουσιαστικά ευρωπαϊκό σύστημα εισήχθη στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη συνέχεια εξήχθη ως κυρίως αμερικανική επινόηση κι αναλύουμε την εξέλιξη του κινήματος αυτού με βάση το διαφοροποιημένο εκπαιδευτικό τοπίο εντός του οποίου σημειώθηκε η ανάπτυξή του.

Διαιρούμε την ανάλυσή μας σε τρεις χρονικές φάσεις. Η πρώτη, από το 1911 έως το 1918, εξετάζει μια έντονη, αλλά μικρής διάρκειας άνθιση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες, μέχρι που ένας συνδυασμός παραγόντων – έντονες κριτικές, 1^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος και συγκρούσεις μεταξύ προσωπικοτήτων οδήγησαν στην κατάρρευση του κινήματος³. Η δεύτερη φάση, από το 1952 έως το 1979, επικεντρώνεται στην επανεισαγωγή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και στις αρχές της δεκαετίας του 1960. Αυτό το νέο μοντεσσοριανό κίνημα υιοθετήθηκε από μια γενιά μεσοαστών προοδευτικών που είδαν στις αναπτυξιακές θεωρίες της Μοντεσσόρι για το παιδί μια υπόσχεση αναζωογόνησης του προοδευτικού κινήματος κι αναβάθμισης της προσχολικής εκπαίδευσης. Ενώ το πρώτο μέρος της ιστορίας της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Αμερική περιγράφει την άνοδο και πτώση ενός συγκεκριμένου συνόλου ιδεών, η ιστορία της δεκαετίας του 1950 και 1960 επικεντρώνεται στην οργάνωση της Αμερικανικής Μοντεσσοριανής Εταιρείας (AMS), η οποία αρχικά λειτούργησε ως ο μοναδικός εκπρόσωπος της Μοντεσσόρι στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ένας μοναδικός συνδυασμός ανθρώπων, γεγονότων και ιστορικού πλαισίου οδήγησε τόσο στη διάδοση

της μεθόδου όσο και, τελικά, στη διαίρεση του αμερικανικού μοντεσσοριανού κινήματος. Η προσέγγισή μας σ' αυτήν τη δεύτερη φάση ανιχνεύει τις μερικές φορές διακριτικές, μερικές φορές έντονες τροποποιήσεις της μοντεσσοριανής μεθόδου και τις εσωτερικές διαμάχες που προκλήθηκαν από αυτές τις τροποποιήσεις, καθώς η "προοδευτική" πτέρυγα του κινήματος προσπαθούσε να διαμορφώσει μια εκδοχή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης εμπλουτισμένη με τις βασικές αμερικανικές αξίες της πολυμορφίας, της θρησκευτικής ουδετερότητας και της συμπερίληψης.

Η τρίτη φάση ξεκινά στα μέσα της δεκαετίας του 1990 και περιλαμβάνει το σύγχρονο κύμα ενδιαφέροντος για τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση. Μαζί με τη διαπίστωση μιας σταθερής επέκτασης της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης τόσο μέσα στις ΗΠΑ όσο και πέρα από τα σύνορα τους, εξετάζουμε μια νέα μορφή ανάπτυξης της: τα δημόσια σχολικά μοντεσσοριανά προγράμματα. Ακριβώς όπως οι προηγούμενες φάσεις του κινήματος αντανακλούσαν τις ιδιαιτερότητες του ιστορικού χρόνου και τύπου, το τρέχον κύμα αναδύεται από μια σύγχρονη κουλτούρα μεταρρυθμίσεων που στοχεύει να εξασφαλίσει τη συμμετοχή όλων των μαθητών σε μορφές σχολικής βελτίωσης δοκιμασμένες στον χρόνο και προσανατολισμένες στ' αποτελέσματα. Έτσι, αυτό που ξεκίνησε ως μια επαναστατική απάντηση στην παραδοσιακή, κρατική επιχορηγούμενη δημόσια εκπαίδευση, έχει εξελιχθεί σ' ένα σημείο όπου, σήμερα, η μοντεσσοριανή εκπαίδευση αγκαλιάζεται, αν και προσωρινά, από νέα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Σε όλη την ιστορία της Μοντεσσόρι - της ίδιας της Μαρίας Μοντεσσόρι, της μεθόδου Μοντεσσόρι και του κινήματος Μοντεσσόρι - αναδεικνύεται μια σειρά αλληλοσχετιζόμενων ερωτημάτων: Ήταν η Μαρία Μοντεσσόρι (η γυναίκα) προοδευτική; Ήταν η μέθοδος Μοντεσσόρι "επιστημονική"; Θα μπορούσε το κίνημα Μοντεσσόρι να ενσωματωθεί στα υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα και να κατακτήσει ένα βιώσιμο έδαφος; Όλα μαζί αυτά τα ερωτήματα υπογραμμίζουν ένα κεντρικό αντιφατικό στοιχείο που, όπως υποστηρίζουμε, βρίσκεται στην καρδιά της αμερικανικής εκπαίδευσης και του αμερικανικού πολιτισμού. Σ' όλη την ιστορία της, η μοντεσσοριανή εκπαίδευση κατάφερε ν' ασκήσει σημαντική επίδραση στο αμερικανικό εκπαιδευτικό σύστημα, ακόμα κι όταν παρέμενε στα περιθώρια αυτού του συστήματος. Πολλά στοιχεία που βρίσκονται στις σημερινές αίθουσες των δημοτικών σχολείων - όπως οι μικτές ηλικίες, η εξατομικευμένη διδασκαλία, τα εκπαιδευτικά υλικά, τα έπιπλα στο μέγεθος παιδιών - έχουν τις ρίζες τους στις αρχές που αναπτύχθηκαν από τη Μαρία Μοντεσσόρι και στις πρακτικές που εφαρμόστηκαν από τους μοντεσσοριανούς εκπαιδευτικούς κατά τη διάρκεια του παρελθόντος αιώνα⁴.

Η επιρροή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στ' αμερικανικά σχολεία, ενώ είναι σταθερά εδραιωμένη στο περιθώριο, είναι μια ιστορία που έχει τις ρίζες της σ' αυτό που χαρακτηρίζουμε ως σύγκρουση κοσμοθεωριών. Οι εντάσεις μεταξύ συνοχής και πλουραλισμού, παράδοσης και καινοτομίας, ριζοσπαστισμού και φιλελευθερισμού διαδραματίζονται στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια ενός αιώνα κοινωνικής μεταρρύθμισης, πολιτικής αναταραχής κι εκπαιδευτικής πρακτικής. Αυτό που ακολουθεί είναι ένα χρονικό αυτών των εντάσεων, καθώς επαναλαμβάνονται σ' όλη την ιστορία του μοντεσσοριανού κινήματος στην Αμερική.

ΦΑΣΗ 1: Το μοντεσσοριανό σύστημα έρχεται... και φεύγει

Η Μαρία Μοντεσσόρι άνοιξε το πρώτο της σχολείο, το Casa dei Bambini, στην περιοχή Σαν Λορέντζο στη Ρώμη το 1907. Το σχολείο δημιουργήθηκε ως μέρος μιας πειραματικής προσπάθειας για μια αστική ανοικοδόμηση κι εγκαταστάθηκε σε μια ανακατασκευασμένη κατοικία που εξυπηρετούσε φτωχούς εργαζόμενους. Βασιζόμενη στην προηγούμενη εργασία της σ' ένα πρόγραμμα της ιταλικής κυβέρνησης στη Ρώμη για παιδιά με ειδικές ανάγκες, η Μαρία Μοντεσσόρι ανέπτυξε κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών, τόσο μια φιλοσοφία της εκπαίδευσης όσο κι ένα σύνολο διδακτικών υλικών με τα οποία μάθαιναν τα παιδιά.⁵

Η μέθοδος της Μοντεσσόρι ήταν αρχικά, κι εξακολουθεί πάντα να είναι, ένα σύστημα εκπαίδευσης που διαφέρει ριζικά από τις συμβατικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία και τη μάθηση. Αν και δεν ήταν η πρώτη προσπάθεια για ν' αποδοθεί στο παιδί πρωταγωνιστικός ρόλος στην κατασκευή της γνώσης, η Μοντεσσόρι ήταν η πρώτη που ανέπτυξε μια ολοκληρωμένη, παιδοκεντρική, αναπτυξιακή φιλοσοφία με μια συγκεκριμένη, παιδαγωγική μέθοδο.⁶ Η εκπαίδευση στο μοντεσσοριανό σύστημα είναι πολύ καλά οργανωμένη, ενώ παράλληλα επιτρέπει στα παιδιά μεγάλη ατομική επιλογή κι ελευθερία.

Μια τυπική μοντεσσοριανή σχολική αίθουσα, γνωστή ως «προετοιμασμένο περιβάλλον», είναι μεγάλη κι ανοιχτή, με πολλά ράφια στα οποία τοποθετούνται προσεκτικά και διατεταγμένα τα «υλικά». Τα παιδιά είναι ελεύθερα να κυκλοφορούν στην αίθουσα, επιλέγοντας υλικά με τα οποία θα εργαστούν και πρέπει να επιστρέφουν τα υλικά στη σωστή τους θέση όταν τελειώσουν. Τα παιδιά μπορούν να εργαστούν μόνα τους ή σε ομάδες που σχηματίζονται από τα ίδια τα παιδιά. Οι εργασίες δίνονται στα παιδιά όταν είναι αναπτυξιακά έτοιμα για νέες έννοιες, μια κρίση που ο δάσκαλος πρέπει να κάνει κατά τη διάρκεια της προσεκτικής και συνεχούς παρατήρησης κάθε παιδιού. Τα υλικά στα ράφια είναι αισθητικά ευχάριστα και σχεδιασμένα να προσελκύουν παιδιά και (στις περισσότερες περιπτώσεις) πρέπει να χρησιμοποιούνται με προκαθορισμένους τρόπους. Ενώ τα υλικά - οι βαθμονομημένες ράβδοι, οι κύλινδροι, τα πλαίσια ντυσίματος και οι παιδικές σκούπες και σφουγγαρίστρες - είναι μερικά από τα πιο αναγνωρίσιμα αντικείμενα μιας μοντεσσοριανής τάξης, ο σεβασμός τόσο στο μαθησιακό περιβάλλον όσο και στ' άλλα παιδιά της τάξης είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης⁷.

Η Μαρία Μοντεσσόρι περιέγραψε αυτήν τη σχολική τάξη το 1909 ως εξής:

Υπάρχουν σαράντα μικρά όντα - από τριών έως επτά ετών το καθένα προσηλωμένο στη δουλειά του. Κάποιο παιδί κάνει τις αισθητηριακές ασκήσεις, κάποιο άλλο κάνει μια αριθμητική άσκηση. Ένα παιδί παίζει με τα γράμματα του αλφάβητου, άλλο σχεδιάζει, άλλο κουμπώνει και ξεκουμπώνει τα κομμάτια υφάσματος σ' ένα από τα μικρά ξύλινα πλαίσια μας, ένας άλλο ξεσκονίζει. Μερικά παιδιά κάθονται σε τραπέζια, άλλα σε χαλιά στο πάτωμα. Ακούγονται ανεπαίσθητοι ήχοι αντικειμένων που μετακινούνται ελαφρά, ήχοι παιδιών που κινούνται στις μύτες των ποδιών τους. Κάποια στιγμή ακούγεται μια κραυγή χαράς που μόνο εν μέρει καταπιέζεται, «Δάσκαλε! Δάσκαλε!" και μια φράση «Κοίτα! Δείτε τι έχω κάνει". Αλλά κατά κανόνα υπάρχει πλήρης απορρόφηση των παιδιών στα έργα τους. Ο δάσκαλος κινείται ήσυχα, πηγαίνει σε όποιο παιδί τον καλεί, επιβλέποντας τις εργασίες με τέτοιο

*τρόπο, ώστε όποιο παιδί τον χρειάζεται να τον βρίσκει πίσω του κι όποιο δεν τον χρειάζεται να μη θυμάται την ύπαρξή του*⁸.

Είναι αξιοσημείωτο ότι ένας επισκέπτης σε μια τυπική μοντεσσοριανή τάξη σήμερα - είτε στη Ρώμη, στην Οσάκα, στο Λος Άντζελες ή στο Σάο Πάολο - θα δει μια παρόμοια σκηνή.

Η προσέγγιση της Μαρίας Μοντεσσόρι για τη διδασκαλία και τη μάθηση σημείωσε έκρηξη στο αμερικανικό εκπαιδευτικό τοπίο την άνοιξη του 1911 με μια σειρά άρθρων στο εξαιρετικά δημοφιλές περιοδικό «ΜακΚλούρ».

Παλαιότερα το περιοδικό ΜακΚλούρ, στο οποίο οι διάσημοι δημοσιογράφοι Ida Tarbull, Ray Stannard Baker και Lincoln Steffens, κατήγγειλαν την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα τις καταχρήσεις μεγάλων επιχειρήσεων και τη διαφθορά στην πολιτική, είχε κυκλοφορία πάνω από 400.000 αντίτυπα το 1911. Ο εκδότης και ιδιοκτήτης του περιοδικού Σ. Σ. ΜακΚλούρ, χρησιμοποίησε το περιοδικό του για να προκαλέσει το δημόσιο ενδιαφέρον ενός, σε μεγάλο βαθμό, αστικού και μεσοαστικού αναγνωστικού κοινού.⁹

Τον Μάιο του 1911, το περιοδικό δημοσίευσε το πρώτο από τα πολλά άρθρα που ακολούθησαν σ' αυτό το περιοδικό για τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση. Δεδομένου του τίτλου του άρθρου, «*Ένα Εκπαιδευτικό Θαύμα – Εργασία: Οι Μέθοδοι της Μαρίας Μοντεσσόρι*», το δημοσίευμα περιέγραφε σε δεκαεπτά σελίδες και δεκατέσσερις φωτογραφίες πώς τα μικρά παιδιά πέτυχαν σχεδόν θαυματουργά αποτελέσματα χρησιμοποιώντας τη μοντεσσοριανή μέθοδο. «*Μια φρενίτιδα της γραφής καταλαμβάνει το σχολείο*» και «*Παιδιά τεσσάρων ετών μαθαίνουν να γράφουν σε έξι εβδομάδες*» ήταν δύο από τους τίτλους των κολακευτικών άρθρων που έγραψε η Josephine Tozier, μια Αμερικανίδα που είχε περάσει μήνες στη Ρώμη μιλώντας με τη Μαρία Μοντεσσόρι κι επισκεπτόμενη τα σχολεία της. Ο ΜακΚλούρ έγραψε αργότερα στην αυτοβιογραφία του ότι τόσο αυτός όσο και η Δρ Μοντεσσόρι ήταν συγκλονισμένοι από την ανταπόκριση αυτών των άρθρων. «*Φαινόταν*», έγραψε, «*σαν οι άνθρωποι παντού να περίμεναν το μήνυμά της*».¹⁰

Πράγματι, η αντίδραση του κοινού στο αρχικό άρθρο που περιγράφει τη Μαρία Μοντεσσόρι και τις μεθόδους της ήταν τόσο μαζική που το ΜακΚλούρ σ' επόμενα τεύχη τύπωσε πολυάριθμες επιστολές αναγνωστών του οι οποίες σχολίαζαν τις ιδέες της Μοντεσσόρι. Πάντοτε ο ΜακΚλούρ, ο οποίος ήταν τόσο ο επιχειρηματίας όσο κι ένα «ευαίσθητο βαρόμετρο» του κοινού¹¹, είδε τις μεγάλες προοπτικές του θέματος κι έδωσε υποσχέσεις συνέχισής του. Με δυο λόγια, υποσχέθηκε στους αναγνώστες του ότι το περιοδικό θα δημοσιεύσει πρόσθετα άρθρα που θα περιγράφουν τη μέθοδο της Μοντεσσόρι με πολλές λεπτομέρειες. Ανάγγειλε ότι το Τμήμα Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ επιμελούνταν μια αγγλική μετάφραση του πρόσφατα δημοσιευμένου βιβλίου της Μοντεσσόρι «*Η Μέθοδος της Επιστημονικής Παιδαγωγικής που εφαρμόστηκε στην εκπαίδευση των παιδιών στα Σπίτια των Παιδιών*» (τελικά μεταφράστηκε ως «*Η μέθοδος Μοντεσσόρι*») κι έπεισε τη Μοντεσσόρι να ταξιδέψει από τη Ρώμη στις Ηνωμένες Πολιτείες και να δώσει τόσο μια σειρά από δημόσιες διαλέξεις όσο κι ένα μάθημα σε δασκάλους.¹²

Το φθινόπωρο του 1911, το πρώτο μοντεσσοριανό σχολείο άρχισε να λειτουργεί στο Τέρρυταουν (στην πολιτεία της Νέας Υόρκης) με την οικονομική υποστήριξη του προέδρου της κορυφαίας τράπεζας της χώρας, National Bank of New York (τόρα Citicorp), Frank Vanderlip.¹³ Αυτό το

ιδιωτικό σχολείο δεν είχε καμία σχέση με την αντίστοιχη τοποθεσία ή τον μαθητικό πληθυσμό των σχολείων της Μαρίας Μοντεσσόρι στις φτωχογειτονιές της Ρώμης, αλλά αντί αυτών εξυπηρετούσε παιδιά από την οικονομική κι επιχειρηματική ελίτ σ' ένα μοντέρνο κτήριο με θέα στον ποταμό Χάντσον. Η δασκάλα αυτού του σχολείου, Αν Τζόρτζ, έγραψε σ' ένα άρθρο για το σχολείο στο περιοδικό ΜακΚλούρ στο τέλος της πρώτης σχολικής χρονιάς της λειτουργίας του:

*«Εξωτερικά, το Casa dei Bambini της Δρ. Μοντεσσόρι έμοιαζε ελάχιστα με αυτό το πρώτο αμερικανικό σχολείο. Εκείνη έκανε τα πρώτα πειράματα της στις πρότυπες κατοικίες της συνοικίας του Σαν Λορέντζο στη Ρώμη – μια γειτονιά που έχει την ίδια σχέση με την Αιώνια Πόλη που έχει το Ηστ Σάιντ με τη Νέα Υόρκη. Τα παιδιά του δικού μας σχολείου προέρχονταν από καλλιεργημένες οικογένειες, που η μεγαλύτερη φιλοδοξία τους ήταν να δώσουν στα παιδιά τους το καλύτερο δυνατό μέσα από την εκπαίδευση και την ορθολογική απόλαυση».*¹⁴

Από την αρχή, η αμερικανική εκδοχή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης διέφερε ουσιαστικά από την ιταλική πρόδρομό της. Ενώ το εκπαιδευτικό πείραμα της Δρ. Μοντεσσόρι προέκυψε από μια ευρύτερη κοινωνική πρωτοβουλία, ήταν τα «χαρισματικά παιδιά» που τράβηξαν την προσοχή των πλούσιων Αμερικανών υποστηρικτών της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης.

Μια Αμερικανίδα υποστηρικτής του μοντεσσοριανού συστήματος, η συγγραφέας των μπεστ σέλερς Ντόροθι Κάνφιλντ Φίσερ,¹⁵ έγραψε για τη «βαθιά ριζωμένη κι ευρέως διαδεδομένη δυσαρέσκεια για τον τρόπο με τον οποίο εκπαιδεύονται τα σύγχρονα παιδιά». Μίλησε για την ανάγκη δραματικού μετασχηματισμού της σχολικής εκπαίδευσης:

«Η αλήθεια φαίνεται να είναι ότι ζαφνικά απαιτούμε περισσότερη εκπαίδευση για τα παιδιά μας απ' όση ονειρευόμασταν ποτέ. Δεν είναι ότι το σχολείο μας ή οι μέθοδοι εκπαίδευσής μας είναι χειρότερες από εκείνες που προηγήθηκαν, αλλά ότι τα βλέπουμε να είναι πολύ μακριά, πολύ πιο κάτω από αυτό που θα μπορούσαν να είναι – από αυτό που θα έπρεπε να είναι».

Αφού τόνισε τα ελαττώματα της σύγχρονης εκπαίδευσης, η Φίσερ μίλησε στη συνέχεια για λύση, προτείνοντας ως λύση το εκπαιδευτικό σύστημα της Μοντεσσόρι. Μίλησε για τη γιαιτρό, μια «επιστήμονα» που παρατηρούσε τα παιδιά με προσοχή και που είχε «ανακαλύψει ορισμένους νόμους σχετικά με τις πνευματικές δραστηριότητες της παιδικής ηλικίας»¹⁶.

Αυτήν την περίοδο της ευνοϊκής δημοσιότητας άνοιξαν μοντεσσοριανά σχολεία σ' όλη τη χώρα. Οι Αμερικανοί υποστηρικτές της Μοντεσσόρι δεν έχασαν την ευκαιρία και ίδρυσαν μια οργάνωση πολιτών, τη Montessori Education Association. Η Μάμπελ Μπελλ, φιλόanthρωπος και κωφή σύζυγος του Αλεξάντερ Γκράχαμ Μπελλ ήταν η πρώτη πρόεδρος της ένωσης. Η Μάμπελ κι ο Αλεξάντερ Μπελ ήταν υποστηρικτές της εκπαίδευσης κι έγιναν οι πρώτοι ισχυροί υποστηρικτές της Μοντεσσόρι. Το διοικητικό συμβούλιο της Montessori Education Association περιελάμβανε την κόρη του Γούντροου Γουίλσον, εκδότη του National Geographic, τον Γενικού Γραμματέα της YMCA, τον Σ. Σ. Μακκλούρ, τον Αλεξάντερ Γκράχαμ Μπελλ και τον Αμερικανό Υπουργό Παιδείας.

Αμερικανοί, γονείς και δάσκαλοι, εκδήλωσαν μια έντονη απαίτηση να πληροφορηθούν οτιδήποτε σχετικό με τη νέα παιδαγωγική. Τη διετία 1912–1914 δημοσιεύθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες 187 άρθρα σχετικά με τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση.¹⁷ Στο πρώτο διεθνές πρόγραμμα

κατάρτισης για εκπαιδευτικούς που προσφέρθηκε από τη Μοντεσσόρι στη Ρώμη το 1913, οι Αμερικανοί είχαν τις περισσότερες συμμετοχές απ' όλες τις άλλες χώρες. Εξήντα επτά από τους ογδόντα επτά εγγεγραμμένους εκπαιδευτικούς ήταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες.¹⁸ Αργότερα το ίδιο έτος, η Μαρία Μοντεσσόρι πραγματοποίησε μια θριαμβευτική επίσκεψη στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ένα δείπνο καλωσορίσματος που πραγματοποιήθηκε στο σπίτι των Αλεξάντερ και Μάμπελ αποτέλεσε κοινωνικό γεγονός. Πρεσβευτές, υπουργοί Εξωτερικών, ο Υπουργός Ναυτικού, ο Επίσκοπος της Ουάσιγκτον και πολλές άλλες διασημότητες παρευρέθηκαν σ' αυτό το δείπνο. Την επιτυχία του δείπνου με τη συμμετοχή πολλών σημαντικών διαμορφωτών πολιτικής ακολούθησε μια διάλεξη της Μοντεσσόρι για το ευρύ κοινό που πραγματοποιήθηκε στις 9 Δεκεμβρίου στο Κάρνεγκι Χολ. Περισσότερα από χίλια άτομα δεν κατόρθωσαν να μπουν στην αίθουσα και γι' αυτό δόθηκε μια δεύτερη διάλεξη έξι ημέρες αργότερα.¹⁹

Για τρεις εβδομάδες, η Μαρία Μοντεσσόρι περιόδευε ακούραστα στις μεγάλες πόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών παρουσιάζοντας το πρόγραμμά της. Οι αίθουσες στις δημόσιες διαλέξεις της ήταν πάντα υπερπλήρεις, καθηγητές και υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής αποθέων τις απόψεις της κι οι εφημερίδες έβγαλαν συμπληρωματικά τεύχη σχετικά με τη Μοντεσσόρι και τη μέθοδο διδασκαλίας της (συχνά παρανοώντας το μήνυμά της). Επιπλέον, πολλοί προοδευτικοί Αμερικανοί ενθουσιάστηκαν από τις δυνατότητες της προσέγγισής της στην εκπαίδευση. Στα χρόνια από το 1911 έως το 1916, περισσότεροι από 200 Αμερικανοί εκπαιδύτηκαν από τη Μοντεσσόρι στη Ρώμη. Το πρώτο μοντεσσοριανό σχολείο στις Ηνωμένες Πολιτείες άνοιξε το 1911 και μέχρι το σχολικό έτος 1916–1917 λειτουργούσαν ήδη 104 μοντεσσοριανά σχολεία.²⁰

Ωστόσο, όπως ένας μετεωρίτης που πέφτει, η λαμπερή φλόγα της Μοντεσσόρι έσβησε γρήγορα. Μέχρι την εποχή του δεύτερου ταξιδιού της στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1915, η Δρ. Μοντεσσόρι αντιμετώπισε πολλές σημαντικές κριτικές. Οι ιστορίες για την υπόσχεση του συστήματός της εξαφανίστηκαν από τις εφημερίδες και τα περιοδικά κι αντικαταστάθηκαν από προειδοποιητικές ιστορίες για τους κινδύνους της «λατρείας» της Μοντεσσόρι.²¹ Οι πρώτοι υποστηρικτές της δε βρίσκονταν πλέον μαζί της, αφού είχαν στρέψει τον ενδιαφέρον τους σ' άλλα ζητήματα. Μέχρι την είσοδο των Αμερικανών στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο το 1916, η αμερικανική μοντεσσοριανή μανία είχε εξαφανιστεί. Μερικά μοντεσσοριανά σχολεία λειτουργούσαν, αλλά ουσιαστικά το μοντεσσοριανό κίνημα ήταν ανύπαρκτο στην αμερικανική εκπαίδευση.

Ο προβληματισμός, όμως, που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της πρώτης φάσης του Αμερικανικού Μοντεσσοριανισμού έθεσε τις βάσεις μελλοντικών εξελίξεων. Τα βασικά θέματα αυτού του προβληματισμού περιστρέφονται γύρω από (1) τον τρόπο με τον οποίο οι Αμερικανοί προσέλαβαν το μοντεσσοριανό σύστημα, (2) τις στρατηγικές που χρησιμοποιήθηκαν για την προώθηση της μεθόδου στις ΗΠΑ και (3) την ποιότητα των σχέσεων που αναπτύχθηκαν μεταξύ των Ευρωπαίων πρωτοπόρων και των Αμερικανών διαμεσολαβητών της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης. Συνολικά, αυτός ο προβληματισμός υπογραμμίζει τη σημασία του πλαισίου στην άνοδο (και την πτώση) των εκπαιδευτικών κινήματων.

Η αμερικανική τάση ν' ασχολείται επιλεκτικά αλλά και αποσπασματικά με την εκπαιδευτική καινοτομία, ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στην ιστορία της αμερικανικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, έχει εξέχουσα θέση στην ιστορία του μοντεσσοριανού συστήματος.²²

Η μοντεσσοριανή μέθοδος ήρθε στις Ηνωμένες Πολιτείες σε μια μοναδική ιστορική στιγμή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έβγαιναν από μια περίοδο έντονων συζητήσεων σχετικά με τον καλύτερο τρόπο εκπαίδευσης των μικρών παιδιών. Μια Αμερικανοποιημένη εκδοχή του νηπιαγωγείου, που ο Φρέμπελ θα είχε αναγνωρίσει μόνο εν μέρει, είχε ήδη βρει μια θέση στο κυρίαρχο σύστημα.²³ Πράγματι, για ορισμένους Αμερικανούς, η ιδέα μιας εναλλακτικής στην κυρίαρχη λογική του νηπιαγωγείου ήταν ακριβώς αυτό που τους προσέλκυσε στη μοντεσσοριανή μέθοδο. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί της πρώτης παιδικής ηλικίας, από την άλλη πλευρά, προσπάθησαν να επιλέξουν ιδέες που θα μπορούσαν να συμπληρώσουν τις πρακτικές του αμερικανικού νηπιαγωγείου. Οι συναντήσεις του 1912 και του 1913 του Τμήματος Νηπιαγωγείων της Εθνικής Εκπαιδευτικής Ένωσης επικεντρώθηκαν στη μοντεσσοριανή εκπαίδευση. Σ' αυτές τις συνεδρίες, οι παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας καταπιάστηκαν με τις ιδέες της Μοντεσσόρι σ' αντιπαράθεση με τις δικές τους απόψεις. Ένας συγγραφέας έγραψε στο *Kindergarten-Primary Magazine*, «Συνολικά μας αρμόζει να είμαστε φιλελεύθεροι, όχι δογματικοί και ν' ακούμε τις αφηγήσεις με ενδιαφέρον».

Σε μια εισαγωγή στη Μέθοδο Μοντεσσόρι, ο καθηγητής εκπαίδευσης του Χάρβαρντ, Χένρυ Ουάιμαν Χολμς, τόνισε την ανάγκη της επιλεκτικότητας στην εκπαίδευση:

*«Πρακτικά, είναι πολύ πιθανό το σύστημα που τελικά υιοθετήθηκε στα σχολεία μας να συνδυάσει στοιχεία του προγράμματος της Μοντεσσόρι με στοιχεία του προγράμματος του νηπιαγωγείου, τόσο «φιλελεύθερα» και «συντηρητικά». Στην πραγματική της διαδικασία, η σχολική εργασία πρέπει να είναι πάντα εκλεκτική. Μια πολιτική όλα ή τίποτα για ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα αναπόφευκτα συνεπάγεται ήττα, γιατί ο κόσμος δεν ενδιαφέρεται για τα συστήματα ως συστήματα, κι αρνείται στο τέλος να πιστέψει ότι ένα οποιοδήποτε σύστημα περιέχει όλα τα καλά στοιχεία».*²⁵

Η έκκληση για μια εκλεκτική και φιλελεύθερη προσέγγιση στη σχολική μεταρρύθμιση, που διατυπώνεται τόσο ξεκάθαρα εδώ, επαναλαμβάνεται σε μεταγενέστερα κεφάλαια της ιστορίας της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Αμερική.

Η ιστορία της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης υπογραμμίζει επίσης τη σημασία του «ταιριάσματος» για μια επιτυχή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η μέθοδος Μοντεσσόρι απέτυχε να επικρατήσει στις ΗΠΑ αυτήν την πρώιμη περίοδο εξαιτίας αυτού που η ιστορικός Πατρίσια Γκράχαμ περιγράφει ως «ασυνέχειες του προοδευτισμού».²⁶ Πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα «προοδευτικά» σχολεία ήταν τόποι στους οποίους υλοποιούνταν ιδέες επιφανών Αμερικανών, οι οποίοι αντιδρούσαν στο κύμα των μεταναστών και των φτωχών εργαζομένων που εισέρχονται στ' αστικά δημόσια σχολεία. Αυτοί οι μεταρρυθμιστές συμμετείχαν στη δημιουργία προγραμμάτων σπουδών που θα ενίσχυαν τις αξίες της αμερικανικής μεσαίας τάξης για την εργασία, το σπίτι και την ευθύνη του πολίτη απέναντι στους νεοφερμένους στην αμερικανική κοινωνία. Οι μεταρρυθμίσεις που εισήχθησαν περιελάμβαναν την επαγγελματική εκπαίδευση, προγράμματα αφομοίωσης και προσπάθειες να παραμείνουν τα παιδιά στο σχολείο. Οι ιδέες της Μοντεσσόρι εξετάστηκαν από αυτούς τους

μεταρρυθμιστές, οι οποίοι διαπίστωσαν ότι δεν μπορούσαν να προωθήσουν τους σχολικούς και κοινωνικούς τους στόχους.

Οι ηγέτες της μεταπολεμικής προοδευτικής εκπαίδευσης, αντίθετα, ήταν οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί ή διοικητικοί υπάλληλοι. Πολλές από τις ιδέες τους υποστήριζαν τις οικογένειες της μεσαίας τάξης και τα ιδιωτικά σχολεία. Ένα προοδευτικό σχολείο αυτής της εποχής ήταν ένα πειραματικό σχολείο βασισμένο στις θεωρίες των αναδυόμενων κοινωνικών επιστημών.²⁷ Είναι πιθανό ότι αυτή η ομάδα των μεταρρυθμιστών, οι οποίοι έθεταν στο επίκεντρο το παιδί και την κοινωνική μεταρρύθμιση, να ήταν πιο δεκτική στις ιδέες της Μοντεσσόρι. Μέχρι τη στιγμή που αυτοί οι προοδευτικοί παιδαγωγοί ήρθαν στο προσκήνιο, η μέθοδος Μοντεσσόρι είχε δυσφημιστεί και περιθωριοποιηθεί.

Η δυσφήμιση της Μοντεσσοριανής μεθόδου στις ΗΠΑ είναι από μόνη της μια συναρπαστική ιστορία, η οποία μας βοηθά να κατανοήσουμε τις ασυνέχειες στον κοινωνικό και πνευματικό κόσμο της προπολεμικής Αμερικής. Σχεδόν αμέσως μετά την προβολή των παιδαγωγικών ιδεών της Μοντεσσόρι από τον λαϊκό τύπο, άρχισαν να εμφανίζονται και κριτικές. Οι πιο γνωστές από αυτές οφείλονται στον Γουίλιαμ Χερντ Κιλπάτρικ, καθηγητή παιδαγωγικών στο Κολλέγιο Δασκάλων του Πανεπιστημίου Κολούμπια. Ο Κιλπάτρικ ξεκίνησε τη μελέτη του για την εκπαίδευση Μοντεσσόρι το 1912. Αφού επισκέφθηκε πολλά αμερικανικά μοντεσσοριανά σχολεία, μίλησε με Αμερικανούς υποστηρικτές της μεθόδου και ταξίδεψε στη Ρώμη για να επισκεφθεί την ίδια τη Μοντεσσόρι, εξήγγειλε την ετυμηγορία του, η οποία ήταν αρνητική.

Το 1914, ο Κιλπάτρικ δημοσίευσε την κριτική του, η οποία σε μια περιεκτική καταγγελία κατηγορούσε τη Μοντεσσόρι για κακή επιστήμη, παρανόηση της παιδικής ανάπτυξης, παρεμπόδιση της αυτο-έκφρασης των παιδιών, ανάπτυξη διδακτικών υλικών που εμποδίζουν τη μάθηση, αποτυχία σύνδεσης του προγράμματος σπουδών με ευρύτερα κοινωνικά ενδιαφέροντα, υποστήριξη μιας «φθαρμένης και απορριφθείσας ψυχολογικής θεωρίας» και εξαναγκασμό των παιδιών πολύ μικρής ηλικίας στο διάβασμα βιβλίων και στη γραφή.²⁸

Αν και μεταγενέστερες έρευνες της γνωστικής θεωρίας της μάθησης, όπως κι έρευνες του εγκεφάλου θα επικύρωναν την προσέγγιση της Δρ. Μοντεσσόρι, η δριμεία επίθεση του Κιλπάτρικ ήταν σημαντική για δύο λόγους. Πρώτος λόγος, είναι η δύναμη της ακαδημίας. Παρόλο που βρισκόταν στην αρχή της καριέρας του, ο Κιλπάτρικ κατείχε μια σημαντική θέση στο Κολλέγιο Δασκάλων, το κορυφαίο τότε σχολείο εκπαίδευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες, και, κατά συνέπεια, ήταν σε θέση να δημοσιοποιήσει τις κριτικές του με ευκολία. Οι καταγγελίες του καθηγητή Κιλπάτρικ έφτασαν σ' άλλους «δάσκαλους δασκάλων» στα νεοδημιουργηθέντα τμήματα και σχολές εκπαίδευσης στα κολέγια και τα πανεπιστήμια των Ηνωμένων Πολιτειών. Ήδη κάπως αβέβαιοι για τη θέση τους στην ακαδημαϊκή ιεραρχία του πανεπιστημίου, οι καθηγητές της εκπαίδευσης δεν επρόκειτο να υποστηρίξουν ολόψυχα τους «αντιεπιστημονικούς» ισχυρισμούς, τουλάχιστον κατά την άποψή τους, μιας γυναίκας από άλλη χώρα. Άλλοι προοδευτικοί ακαδημαϊκοί συνέπραξαν στην επίθεση του Κιλπάτρικ. Ένας καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Ομάχα χαρακτήρισε τη μέθοδο Μοντεσσόρι «*μόδα που προωθείται και διαφημίζεται από ένα οξυδερκές εμπορικό πνεύμα*» και παραπλανά το «*αμερικανικό κοινό που αγαπά την καινοτομία*».²⁹

Δεύτερον, η κριτική του Κιλπάτρικ υιοθετήθηκε από τους κυρίαρχους ακαδημαϊκούς κύκλους και τους φορείς χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής για δεκαετίες. Η Μοντεσσόρι δε θεωρήθηκε ποτέ επιστήμονας από κανέναν άλλον εκτός από τους οπαδούς της³⁰, εν μέρει επειδή φαίνεται ότι απέφευγε σκόπιμα την επιστημονική/ακαδημαϊκή κοινότητα υπέρ μιας πιο άμεσης, προσανατολισμένης στην αποστολή προσέγγισης για την ανάπτυξη και τη διάδοση της μεθόδου της. Παρά τη δική της αυστηρή επιστημονική κατάρτιση ως ιατρός, το στυλ ομιλίας και γραφής της για τη μέθοδό της έτεινε προς το έντονο και ρομαντικό και την απομάκρυνε απ' τον πανεπιστημιακό κόσμο, ο οποίος νομιμοποιούσε σύγχρονους της παιδαγωγούς, όπως τον Πιαζέ. Η εικόνα της Μοντεσσόρι ως «έρειας» που ηγείται μιας λατρείας αιωρούνταν πάνω από το μοντεσσοριανό κίνημα εκείνη την περίοδο κι ένα σημαντικό μέρος της ιστορίας της αμερικανοποίησης της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης περιστρέφεται γύρω από τις προσπάθειες ν' αρθεί αυτή η σκιά.³¹

Τέλος, κι ίσως το πιο σημαντικό, οι ανταγωνιστικές αντιλήψεις για το νόημα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης οδήγησαν στην πενιχρή επιτυχία του μοντεσσοριανού συστήματος αυτήν την περίοδο. Μια άποψη - που θα μπορούσε να ονομαστεί ευρωπαϊκή άποψη - υποστήριξε ότι η αξία της μεθόδου Μοντεσσόρι βρισκόταν στο ριζοσπαστικό όραμά της για το παιδί, ένα όραμα που θα μπορούσε να υλοποιηθεί μόνο εάν διασφαλιζόνταν η ακεραιότητα της μεθόδου. Μέχρι τον θάνατό της το 1952, η Μαρία Μοντεσσόρι έκανε προσωπική της αποστολή να προστατεύσει την εγκυρότητα της μεθόδου της, ελέγχοντας τη διάδοσή της κι επιμένοντας ότι η εφαρμογή της θα παρακολουθείται από μια μικρή ομάδα επιλεγμένων ατόμων που η ίδια είχε εκπαιδέψει προσωπικά. Αντίθετα, αυτό που προσδιορίζουμε ως αμερικανική άποψη απαιτούσε ταχεία κι ευρεία διάδοση και μια ανοιχτή οπτική και σ' άλλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις.

Η ένταση μεταξύ της διατήρησης της καθαρότητας της μεθόδου και της ευρείας διάδοσής της προκάλεσε σημαντικές συγκρούσεις μεταξύ της Μοντεσσόρι και των Αμερικανών υποστηρικτών της. Ο κατάλογος των πρώτων Αμερικανών οπαδών που διαφώνησαν με τη Μοντεσσόρι σ' αυτό το ζήτημα αποτελεί ένα «ποιος είναι ποιος» του προοδευτισμού των ΗΠΑ: Αλεξάντερ Γκράχαμ Μπελλ, Μάμπελ Μπελλ, Μάργκαρετ Γουίλσον, Χέλεν Πάρκχαρστ και Σ.Σ. ΜακΚλουρ. Σίγουρα μια από τις αιτίες της σύγκρουσης οφειλόταν στις ισχυρές προσωπικότητες των πρωταγωνιστών, η οποία επιδεινώθηκε από εμπόδια επικοινωνίας που προκλήθηκαν από τη γλώσσα και τη γεωγραφία. Πιο σημαντικές, ωστόσο, ήταν οι εντάσεις που προέκυψαν από τις ανταγωνιστικές αντιλήψεις για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση.

Ενώ η πρώτη φάση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Αμερική ολοκληρώθηκε με την αιφνίδια αποχώρηση της Μοντεσσόρι από τις ΗΠΑ, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι σπόροι του κινήματος είχαν ριζώσει. Καθώς το αμερικανικό μοντεσσοριανό κίνημα παρέμενε αδρανές για σχεδόν σαράντα χρόνια, το παγκόσμιο μοντεσσοριανό κίνημα συνέχισε ν' αναπτύσσεται κι οι Αμερικανοί συνέχισαν να ταξιδεύουν στην Ευρώπη για να σπουδάσουν με τη Δρ. Μοντεσσόρι. Επιπλέον, οι δυσκολίες που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου παρέμειναν ζωντανές κι έθεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη του μοντεσσοριανού εκπαιδευτικού κινήματος που έζησε και συνεχίζει να ζει σε κατάσταση έντασης στις ΗΠΑ.

ΦΑΣΗ 2: Το μοντεσσοριανό σύστημα επιστρέφει και παραμένει

Μέχρι το 1952, τη χρονιά που η 81χρονη Μαρία Μοντεσσόρι πέθανε ενώ καθόταν σ' έναν κήπο στην Ολλανδία, η μοντεσσοριανή εκπαίδευση είχε ουσιαστικά εξαφανιστεί από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Στο τέλος εκείνης της δεκαετίας, ωστόσο, θα άρχιζε να διαμορφώνεται μια σαφώς αμερικανική εκδοχή του μοντεσσοριανού συστήματος. Ηγέτης της αμερικανικής αναγέννησης ήταν μια άλλη μορφωμένη, χαρισματική καθολική γυναίκα, η Νάνσυ Μακκόρμικ Ράμπους. Η νεαρή Νάνσυ Μακκόρμικ γνώρισε τα γραπτά της Μαρίας Μοντεσσόρι όταν ήταν φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο του Τορόντο στα τέλη της δεκαετίας του 1940. Αργότερα, ως μεταπτυχιακή που σπούδαζε στο Παρίσι, είδε από πρώτο χέρι τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση στην πράξη.

Ωστόσο, μόνο μετά τον γάμο, την επιστροφή στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη γέννηση του πρώτου της παιδιού το 1952, η τώρα κυρία Ράμπους άρχισε ν' αναζητά μια εναλλακτική λύση στην παραδοσιακή εκπαίδευση για το δικό της παιδί -με αποτέλεσμα να επανεξετάσει την παιδαγωγική της Μοντεσσόρι. Το 1953, ταξίδεψε στο Παρίσι για να παρευρεθεί στο 10^ο Διεθνές Συνέδριο Μοντεσσόρι, όπου γνώρισε το νέο πρόσωπο της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, τον γιο της Μαρίας Μοντεσσόρι, Μάριο³², πρόσφατα εγκατεστημένο ηγέτη της Association Montessori³³.

Με έδρα το Άμστερνταμ, η AMI ήταν η μόνη επίσημη οργάνωση για την υποστήριξη, την παραγωγή υλικών και την εκπαίδευση μοντεσσοριανών δασκάλων. Η εξουσιοδότηση για την ίδρυση εθνικών εταιρειών, οι παραγγελίες για διδακτικό υλικό κι οι προσκλήσεις για εκπαιδευτές δασκάλων διαμεσολαβήθηκαν όλα από την AMI, μέσω του επικεφαλής της, Μάριο Μοντεσσόρι. Σ' αυτό το συνέδριο, η κυρία Ράμπους συζήτησε με τον Μάριο τη δυνατότητα ίδρυσης ενός τύπου μοντεσσοριανού σχολείου στις Ηνωμένες Πολιτείες. Προμηνύοντας μια μελλοντική ένταση μεταξύ των δύο, ο Μάριο της απάντησε: «Κυρία, δεν υπάρχει σχολείο τύπου Μοντεσσόρι, υπάρχει μόνο ένα μοντεσσοριανό σχολείο»³⁴

Κατά τη διάρκεια των επόμενων πολλών ετών, η Ράμπους, με την προτροπή του Μάριο, παρακολούθησε μαθήματα μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, μια εμπειρία που στη συνέχεια απέρριψε ως ανέμπνευστη και χωρίς ακαδημαϊκή αυστηρότητα. Παρέμεινε, ωστόσο, σ' επαφή με τον Μάριο, ο οποίος υποστήριξε τις προσπάθειες επιστροφής της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 1958, σε συνεργασία με μια ομάδα επιφανών οικογενειών του Γκρίνουιτς του Κονέκτικατ, η κυρία Ράμπους συνέβαλε καθοριστικά στο άνοιγμα του Μοντεσσοριανού Σχολείου Γουίτμπι. Επίσης, το 1958, ευχαριστημένος από το έργο και την ενέργεια της Νάνσυ Ράμπους, ο Μάριο την ονόμασε προσωπικό του απεσταλμένο στις Ηνωμένες Πολιτείες κι υποστήριξε σθεναρά τη δημιουργία της American Montessori Society (AMS) με την κυρία Ράμπους στο τιμόνι.³⁵

Με την καθοδήγηση της Νάνσυ Ράμπους το μοντεσσοριανό σύστημα εκπαίδευσης κατέκτησε έναν βαθμό αποδοχής που ήταν άπιαστος για τους Αμερικανούς υποστηρικτές Μοντεσσόρι τις προηγούμενες δεκαετίες. Η ίδια η Ράμπους απέδωσε αυτό το επίτευγμα στην επίμονη εστίασή της στην προώθηση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης ως «κοινωνικού κινήματος» κι όχι ως εκπαιδευτικής μεθόδου. Η Ράμπους διαρκώς υποστήριζε ότι το "Αμερικανικό Μοντεσσοριανό σύστημα" δεν ήταν το ίδιο πράγμα με το "Μοντεσσοριανό σύστημα στην Αμερική". Γι' αυτήν,

στόχος ήταν «η δημιουργία μιας βιώσιμης αμερικανικής μοντεσσοριανής εκπαιδευτικής εμπειρίας για όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά».³⁶

Όταν η Νάνσυ Ράμπους ανέλαβε τα ηνία της ηγεσίας του μοντεσσοριανού κινήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες, επικρατούσε μια κουλτούρα η οποία, σε αντίθεση μ' εκείνη της αλλαγής του αιώνα, ταίριαζε μοναδικά με τα κοινωνικά, ηθικά και πνευματικά χαρακτηριστικά του μοντεσσοριανού συστήματος. Ήταν επίσης μια χώρα στα πρόθυρα της εκλογής ενός νεαρού, χαρισματικού, φιλελεύθερου, καθολικού -του Τζον Φ. Κένεντι- στο ανώτατο αξίωμά της. Τόσο ο Κένεντι όσο κι η Ράμπους ζούσαν σε μια Αμερική φαινομενικά αχαλίνωτης υπόσχεσης. Δεδομένης της οικονομικής, στρατιωτικής και πνευματικής ισχύος της χώρας τους, όλα τα πράγματα φαίνονταν τέλεια, αν αξιοποιούνταν η κατάλληλη εμπειρία κι εφευρετικότητα. Η σχέση του Κένεντι με μια ελίτ του κατεστημένου των «καλύτερων και των πιο λαμπρών» έχει περιγραφεί με μαεστρία από τον Ντέιβιντ Χάλμπερσταμ, κι ο προσανατολισμός της Ράμπους προς τη διάδοση του μοντεσσοριανού συστήματος γενικά, και την εκπαίδευση των δασκάλων ειδικά, χρησιμεύει ως μια ζωντανή μελέτη περίπτωσης αυτού του θέματος.³⁷

Τόσο ο Κένεντι όσο κι η Ράμπους απευθύνθηκαν σε μια μορφωμένη ελίτ για υποστήριξη. Ο Κένεντι προσέλαβε συμβούλους από πανεπιστήμια και κορυφαίες αμερικανικές εταιρείες. Η Ράμπους ήθελε την έγκριση και την υποστήριξη των αμερικανικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων - καθηγητές κολεγίων σε τμήματα εκπαίδευσης και διευθυντικά στελέχη της πολιτειακής και ομοσπονδιακής εκπαίδευσης. Υπέθεσε ότι θα μπορούσε ν' αποσπάσει την υποστήριξή τους μόνο εάν η μοντεσσοριανή εκπαίδευση γινόταν επιστημονική, τουλάχιστον όπως ορίζεται από το κυρίαρχο ερευνητικό κατεστημένο, υιοθετώντας τις πιο σύγχρονες αρχές.

Επιπλέον, οι αρχές της δεκαετίας του '60 ήταν μια εποχή κατά την οποία οι φιλελεύθεροι Αμερικανοί καθολικοί μπορούσαν ν' αμφισβητήσουν την παράδοση για τη βελτίωση της ανθρώπινης κατάστασης. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ένας φιλελεύθερος καθολικός πρόεδρος διατύπωσε την ανάγκη για ένα *Νέο Μέτωπο* το οποίο θα έπρεπε «να ασχοληθεί με *άλλα προβλήματα ειρήνης και πόλεμου, υπαρκτούς θύλακες άγνοιας και προκατάληψης, αναπάντητα ερωτήματα φτώχειας και πλεονάσματος*».³⁸ Στη Ρώμη, ο νέος ηγέτης, Πάπας Ιωάννης XXIII, επρόκειτο να συγκαλέσει τη Δεύτερη Οικουμενική Σύνοδο του Βατικανού, περισσότερο γνωστή ως Βατικανό II, για ν' αναζωογονήσει τις καθολικές παραδόσεις αιώνων που επιδιώκουν να φέρουν το μήνυμα του Ιησού στον κόσμο υπό το φως των σύγχρονων, διαρκώς μεταβαλλόμενων τάσεων του κόσμου.³⁹

Πέρα από μεγάλα κοινωνικά κι ιστορικά γεγονότα της εποχής, η Ράμπους απέδωσε την ελκυστικότητα του μοντεσσοριανού συστήματος σ' ένα επιπλέον άγχος: το άγχος των μορφωμένων μητέρων οι οποίες αναζητούσαν «*το καλύτερο για τα παιδιά τους*»:

«Θα έλεγα ότι οι γονείς, όπως είναι λογικό, αγωνιούν να κάνουν το καλύτερο για τα παιδιά τους. Είναι εξαιρετικά αναστατωμένοι με την ιδέα ν' αφήσουν τα παιδιά τους στον προθάλαμο της ζωής μέχρι την ηλικία των έξι ετών. Τώρα, το αν η μοντεσσοριανή προσέγγιση θα μπορούσε να παρουσιαστεί ως έγκυρη εναλλακτική πρόταση σε σχέση με τις υπάρχουσες προσεγγίσεις του παιδικού σταθμού ή του νηπιαγωγείου, δεν είναι πραγματικά το ερώτημα. Γεγονός είναι ότι οι γονείς με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, πολλοί από τους οποίους είναι καλύτερα μορφωμένοι από

τους ανθρώπους που διδάσκουν τα παιδιά τους, είναι σαν ντόπιοι σε μια υπανάπτυκτη χώρα κι είναι ανήσυχoi. Θέλουν κάτι»⁴⁰.

Ενώ η αναφορά της σ' αυτήν τη δημοσίευση είναι στους «μορφωμένους γονείς», η Ράμπους μιλούσε πραγματικά για μορφωμένες μητέρες, εκείνες που είναι κυρίως υπεύθυνες για την ανατροφή των παιδιών τους στα προάστια της μεσαίας τάξης της Αμερικής: το ακροατήριο-στόχο της.

Εξίσου σημαντική για τη Ράμπους ήταν η θρησκευτική ταυτότητα του ακροατηρίου της. Αν και δεν προσδιορίστηκε ανοιχτά ως τέτοιο, το Whitby School στο Γκρίνουιτς του Κονέκτικατ, ένα από τα πρώτα μοντεσσοριανά σχολεία των ΗΠΑ ήταν υπό τη δικαιοδοσία της ρωμαιοκαθολικής επισκοπής του Κονέκτικατ. Πράγματι, η αρχική έκκληση προς τους πολίτες του Γκρίνουιτς έγινε από μια ομάδα επιφανών καθολικών γυναικών (συμπεριλαμβανομένης της αδερφής της Έθελ Κένεντι, συζύγου του Ρόμπερτ Κένεντι) που ήταν δυσαρεστημένες με τα ιδιωτικά ενοριακά σχολεία κι αρνούσαν να στείλουν τα παιδιά τους σε δημόσια σχολεία. Από πρακτικής άποψης, αυτοί οι γονείς ήταν συνηθισμένοι στην ιδέα της πληρωμής διδάκτρων στα ενοριακά σχολεία κι από ιδεολογική άποψη, ήταν ιδιαίτερα δεκτικοί στην καθολική κοσμοθεωρία⁴¹ που διαπερνούσε τη μοντεσσοριανή φιλοσοφία.

Καθώς η μικρή ομάδα ρωμαιοκαθολικών μητέρων της Ράμπους μεγάλωσε σε μια μεγαλύτερη ομάδα ρωμαιοκαθολικών ανδρών και γυναικών, η έλξη της κοινωνικής και πνευματικής διάστασης της κοσμοθεωρίας της Μοντεσσόρι αυξήθηκε. Ένας από τους πρώτους δημοσιευμένους απολογισμούς του Whitby School, στο φιλελεύθερο καθολικό περιοδικό Jubilee, περιείχε μια ολοσέλιδη εικόνα της Νάνσυ Ράμπους να διδάσκει την έννοια της Θείας Κοινωνίας στα παιδιά του σχολείου. Ένας μεγάλος σταυρός κρεμασμένος πάνω από μια παραλλαγή της κοινωνίας στην τάξη ολοκλήρωνε την εικονογράφιση.⁴²

Σε αντίθεση με την προσπάθεια των προηγούμενων χρόνων να προσληφθεί το μοντεσσοριανό σύστημα ως μια μεταμοσχευμένη στις ΗΠΑ παιδαγωγική μέθοδο, η Ράμπους χρησιμοποίησε την έννοια του μοντεσσοριανού ως ενός κοινωνικού κινήματος, το οποίο επικεντρώνεται στη βελτίωση της ανάπτυξης των παιδιών της πρώιμης ηλικίας δίνοντας έμφαση τόσο στην πνευματική όσο και στην ηθική της διάσταση. Γράφοντας παλαιότερα στο ίδιο περιοδικό, η Ράμπους σχολίασε: «Η Δρ. Μοντεσσόρι αφιέρωσε πολλή σκέψη στην πιο αποτελεσματική μέθοδο διδασκαλίας της θρησκείας σε μικρά παιδιά. Τόνισε την παρουσία στο μικρό παιδί μιας έντονης ευαισθησίας σε θρησκευτικά ζητήματα, αλλά ήξερε ότι η θρησκεία πρέπει να διδάσκεται σε σχέση μ' αυτό που ήδη γνωρίζει το παιδί για τη ζωή»⁴³. Εδώ συνδέει ρητά τη φυσική πνευματική ευαισθησία του παιδιού με την εξίσου φυσική ορμή του για μάθηση. Μέσα στη μοντεσσοριανή κοσμοθεωρία, όπως περιγράφεται από τη Ράμπους, η πνευματική και διανοητική ανάπτυξη ήταν μια αμοιβαία διαδικασία, η αναγνώριση της οποίας προκάλεσε έναν βαθύ σεβασμό για το παιδί. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτή η απροκάλυπτη έμφαση στην πνευματικότητα σηματοδότησε μια αντίθεση με την προηγούμενη εισαγωγή του μοντεσσοριανού συστήματος στο αμερικανικό κοινό.

Εξίσου σημαντικό, ήταν ένα κοινωνικό κίνημα που, τουλάχιστον στα χέρια της Ράμπους, ταίριαζε στο κοινωνικό πλαίσιο των Ηνωμένων Πολιτειών μετά την απόφαση Μπράουν με την

οποία το ανώτατο δικαστήριο έκρινε αντισυνταγματική τη σχολική διάκριση των παιδιών. Δηλαδή, το ουτοπικό όραμα της Μοντεσσόρι για την κοινωνική αρμονία, το οποίο υλοποιείται από τον σκόπιμο κι ειρηνικό τρόπο με τον οποίο τα παιδιά, που φροντίζονται σωστά, «κατασκευάζουν την προσωπικότητά τους»⁴⁴ ταιριάζει με το νόημα της αστικής κουλτούρας της μεσαιάς τάξης. Η Ράμπους, απευθύνθηκε σε κάθε διαθέσιμο κοινό, τονίζοντας τους κοινωνικούς και πνευματικούς στόχους της μοντεσσοριανής προσέγγισης. Ορισμένοι παρατηρητές υποστηρίζουν ότι το φεμινιστικό κίνημα που είχε αρχίσει τότε να γεννιέται έπαιξε επίσης ρόλο, τόσο στη ζέση της Ράμπους, όσο και στην υποστήριξη του μοντεσσοριανού συστήματος που ενισχύθηκε μεταξύ των μητέρων της μεσαιάς τάξης σε αναζήτηση ενός καλύτερου τρόπου για να εκπαιδεύουν τα μικρά παιδιά τους.⁴⁵

Σ' αυτό το σημείο, υποστηρίζουμε ότι η ιστορία του μοντεσσοριανού συστήματος στην Αμερική μετατρέπεται, σε μεγάλο βαθμό, σε μια θεσμική ιστορία. Τα βασικά γεγονότα σ' αυτήν την αναβίωση της δεκαετίας του 1960 περιστρέφονται όλα γύρω από τη συγκρότηση της Αμερικανικής Εταιρείας Μοντεσσόρι και την εξέλιξή της από τον μοναδικό εκπρόσωπο του Διεθνούς κινήματος Μοντεσσόρι στις Ηνωμένες Πολιτείες σε μια μοναδική αμερικανική παρουσίαση της φιλοσοφίας και της τεχνικής της Μοντεσσόρι. Αυτή η εξέλιξη, που καταγράφεται κυρίως στην αλληλογραφία μεταξύ της Ράμπους και του Μάριο Μοντεσσόρι, έχει πολλές πολιτικές, ιδεολογικές και πολιτισμικές εντάσεις.

Ο Μάριο Μοντεσσόρι - εξόριστος από την Ιταλία του Μουσολίνι, πρόσφυγας από την Ισπανία που έχει καταρρεύσει από τον εμφύλιο πόλεμο και κάτοικος του κατεστραμμένου από τον πόλεμο Άμστερνταμ από το 1946 - λειτούργησε ως αντίβαρο στη Ράμπους. Για τους νεότερους μοντεσσοριανούς, μια μοντεσσοριανή μέθοδος που ήταν αγνή κι αμόλυντη πρόσφερε ένα καταφύγιο από τη φρίκη του μηδενισμού και του μοντερνισμού. Ενώ η Αμερική μπορούσε να δει ατελείωτες δυνατότητες στην κοινωνική αλλαγή, αυτός ο πρόσφυγας πολέμου είδε έναν σύγχρονο κόσμο γεμάτο κινδύνους. Όταν ο Μάριο άκουσε τη Νάνσυ Ράμπους να ζητά άδεια ν' αλλάξει τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση, ώστε να ταιριάζει καλύτερα σε μια σύγχρονη, προοδευτική Αμερική, η προοπτική αυτή τον ξάφνιασε. Έγραψε ως απάντηση:

«Αναφερόμενοι στην αναγκαιότητα να βοηθηθούν τα παιδιά να προσαρμοστούν στην κουλτούρα της χώρας τους: Έγινε μια πρόταση στη Δρ. Μοντεσσόρι να ξεκινήσει μια «Μοντεσσοριανή Χιτλερική Νεολαία». Εκείνη αρνήθηκε και μετά την άρνησή της το μοντεσσοριανό εκπαιδευτικό σύστημα εκπαίδευσης απαγορεύτηκε τόσο στη Γερμανία όσο και στην Ιταλία, και το ομοίωμά της καθώς και τα βιβλία της Δρ. Μοντεσσόρι κήκκαν δημόσια στη Βιέννη⁴⁶».

Μπροστά στη φρίκη που έζησε η Ευρώπη στις δεκαετίες του 1930 και του 1940, το επαναστατικό όραμα της Δρ. Μοντεσσόρι -που τώρα έχει θεσμοθετηθεί στη Διεθνή Ένωση Μοντεσσόρι (AMI), διατηρείται στα γραπτά της και φυλάσσεται από μια γενιά οπαδών της- ήταν κάτι πολύ περισσότερο από μια εκπαιδευτική φιλοσοφία. Ήταν μια σανίδα σωτηρίας εμποτισμένη μ' ελπίδα, παράδοση και υπόσχεση λυτρωτικής ειρήνης. Στο πλαίσιο ενός κόσμου σε αναταραχή, η διατήρηση της ακεραιότητας του οράματος, το οποίο βρίσκονταν κάτω από επιθέσεις, φαίνεται πράγματι μια λογική αποστολή.

Οι πολιτικές εντάσεις οι οποίες συνόδευσαν την ίδρυση της Αμερικανικής Μοντεσσοριανής Ένωσης (AMS) εμφανίστηκαν σε δύο επίπεδα. Το πρώτο, και πιο προφανές, ήταν ως μια σύγκρουση προσωπικοτήτων. Η αλληλογραφία μεταξύ της Ράμπους και του Μάριο Μοντεσσόρι αποκαλύπτει δύο δυνατές, χαρισματικές προσωπικότητες, και οι δύο βαθιά αφοσιωμένες στα ιδανικά της Μαρίας Μοντεσσόρι, και οι δύο σε μεγάλο βαθμό με περιφρόνηση για την ερμηνεία αυτών των ιδανικών από τον άλλο και τη σωστή ερμηνεία τους στην αμερικανική κουλτούρα. Η αλληλογραφία τους ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1950 και πολλαπλασιάστηκε γύρω στο 1956 καθώς η Ράμπους προσπαθούσε να θεσμοθετήσει μια αμερικανική εκδοχή του μοντεσσοριανού συστήματος. Τον Ιούνιο του 1959 (ένα χρόνο μετά την ίδρυση του σχολείου Whitby), η Νάνσυ Ράμπους διορίστηκε από τον Μάριο Μοντεσσόρι ως «εκπρόσωπος της Διεθνούς Ένωσης Μοντεσσόρι στις Η.Π.Α. με τα ειδικά καθήκοντα ίδρυσης μοντεσσοριανών σχολείων στη χώρα, λαμβάνοντας τ' απαραίτητα μέτρα για την ίδρυση μιας Μοντεσσοριανής Ένωσης που θα ανήκε στη Διεθνή Ένωση Μοντεσσόρι, κι ενός ιδρύματος για την εκπαίδευση δασκάλων στη μέθοδο Μοντεσσόρι»⁴⁷. Έξι μήνες αργότερα, ιδρύθηκε η Αμερικανική Εταιρεία Μοντεσσόρι (AMS). Αργότερα την ίδια χρονιά, ο Μάριο Μοντεσσόρι όρισε την AMS ως τον μοναδικό αντιπρόσωπο της AMI στις Ηνωμένες Πολιτείες, με αποκλειστική εξουσία να δημιουργεί και να διαχειρίζεται προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών. Ωστόσο, μέχρι το 1963, οι σχέσεις είχαν καταρρεύσει σε τέτοιο σημείο που η AMS αποφάσισε να διακόψει τη σχέση της με την AMI κι ο Μάριο Μοντεσσόρι, με τη σειρά του, παραιτήθηκε από τη θέση που κατείχε στο Διοικητικό Συμβούλιο της AMS.

Σε θεσμικό επίπεδο, η Ράμπους κι ο Μάριο Μοντεσσόρι είχαν αντικρουόμενες απόψεις σχετικά με τον καλύτερο τρόπο εισαγωγής του μοντεσσοριανού συστήματος στο αμερικανικό κοινό. Ο Μάριο Μοντεσσόρι επέμενε (όπως κι η μητέρα του) στην απόλυτη εξουσία της Διεθνούς Ένωσης Μοντεσσόρι και πίστευε ότι ο μόνος εφικτός τρόπος για να εισάγει τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση σε μεγάλους αριθμούς Αμερικανών ήταν μέσω της διάχυσης. Σε μια σειρά επιστολών και σε δημόσιες εμφανίσεις τους κι οι δύο επαναλάμβαναν τα επιχειρήματά τους. Ο Μάριο Μοντεσσόρι επαναλάμβανε τον κεντρικό του στόχο να διατηρήσει την «ακεραιότητα» της μεθόδου μέσω του αυστηρού ελέγχου των προτύπων της εκπαιδευτικής πρακτικής και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, τον οποίο εξέφραζε με δηλώσεις όπως αυτές:

Στα πρότυπα: Είναι απαραίτητα για άτομα που δε γνωρίζουν τη μοντεσσοριανή μέθοδο. Πηγαίνουν σ' ένα σχολείο και βλέπουν τη μοντεσσοριανή μέθοδο να εφαρμόζεται μ' έναν τρόπο και σ' ένα άλλο σχολείο μ' άλλο τρόπο, και βγάζουν το συμπέρασμα ότι στη μοντεσσοριανή μέθοδο μπορείτε να κάνετε ό,τι θέλετε.

Στην πιστοποίηση: Είμαι επικεφαλής της Παιδαγωγικής Επιτροπής όλου του κόσμου, αυτόματα μόνο και μόνο επειδή είμαι εγώ. Οποιαδήποτε αλλαγή σε οποιαδήποτε προτεινόμενη διαδικασία πρέπει να εγκρίνεται από εμάς. Ακόμη και για τους Έλληνες, η Παιδαγωγική Επιτροπή της Ελλάδος πρέπει να στείλει στην AMI τι έχουν κάνει και να εξηγήσει τους λόγους για ν' αποφασίσουμε εάν παραβαίνει ή όχι τη μοντεσσοριανή μέθοδο ή δεν αλλοιώνει την εγκυρότητά της.

Στην κατάρτιση των δασκάλων: Η βασική λειτουργία της Μοντεσσοριανής Ένωσης είναι να προστατεύσει το έργο της Μοντεσσόρι κι επομένως το μόνο έγκυρο πρόγραμμα εκπαίδευσης

εκπαιδευτικών ήταν εκείνο της Μοντεσσόρι και τώρα το δικό μου... Τώρα ξεκινήσαμε μετά τον θάνατο της Μοντεσσόρι να εγκρίνουμε το δικαίωμα να οργανώνουν μαθήματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών ορισμένα άτομα που είχαν συνεργαστεί με τη Δρ. Μοντεσσόρι ή μ' εμάς και πάντα υπό την καθοδήγησή μας⁴⁸.

Το ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, μάλιστα, έγινε ο κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο αναπτύχθηκαν εντάσεις. Η Ράμπους απάντησε στις προσπάθειες του Μάριο Μοντεσσόρι να συγκεντρώσει τόσο την πρακτική όσο και τη διοικητική εξουσία στον θεσμό της AMI δηλώνοντας την ανάγκη για μια μοναδικά αμερικανική εκδοχή του κινήματος. Η Ράμπους έγραψε το 1963:

Υπάρχει ένας καλός λόγος να πιστεύουμε ότι το αμερικανικό μοντεσσοριανό κίνημα θα καταστραφεί πνευματικά και παιδαγωγικά εάν αντιπροσωπεύει την απολιθωμένη οπτική εκείνων των Ευρωπαίων των οποίων η πίστη στη μνήμη της Δρ. Μοντεσσόρι είναι τόσο αδιαμφισβήτητη όσο κι η άγνοιά τους για την πολυπλοκότητα της αμερικανικής κουλτούρας⁴⁹.

Όπως η Μαρία κι ο Μάριο Μοντεσσόρι, έτσι κι η Ράμπους πίστευε ότι η κατάρτιση των εκπαιδευτικών θα χρησίμευε ως πρωταρχική (αν κι όχι αποκλειστική) οδός για τη θεσμοθέτηση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σε αντίθεση με τον Μάριο, ωστόσο, η Ράμπους προσπάθησε να σχεδιάσει μια έκδοση της εκπαίδευσης των μοντεσσοριανών δασκάλων, οι οποίοι θα συμμορφωνόταν με τ' αμερικανικά επαγγελματικά πρότυπα. Για τον σκοπό αυτό, ξεκίνησε μια συνεργασία με τον Τζον Μακντέρμοτ, τότε καθηγητή φιλοσοφίας στο City University της Νέας Υόρκης, ο οποίος κατά τη διάρκεια μιας δεκαετίας ανέλαβε τον ρόλο της νομιμοποίησης της φωνής της μέσα στην ακαδημία. Ο Μακντέρμοτ υποστηρίζοντας την εισαγωγή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης μέσω των Κολεγίων Δασκάλων, προώθησε μια περιεκτική προσέγγιση στη μέθοδο και την αποδοχή της «ιδεολογίας της πολλαπλότητας» ως βασικό στοιχείο του αμερικανικού μοντεσσοριανισμού⁵⁰. Σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή στρατηγική της «μεταμόσχευσης» μιας καθαρής εκδοχής της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης και ελέγχοντας την ανάπτυξή της, η Ράμπους υποστήριξε ότι το κίνημα θα ήταν πιθανότερο να ριζώσει στις ΗΠΑ εάν υιοθετούνταν η λογική της «μεταστοιχείωσης»⁵¹.

Υποστήριξε έμπρακτα αυτήν την άποψή της στην αντίδρασή της στις προσπάθειες του Μάριο Μοντεσσόρι να ορίσει τη Μάργκαρετ Ελίζαμπεθ («Μπέτυ») Στίβενσον ως την επιλεγμένη από τον ίδιο «ειδική» για την εισαγωγή στις ΗΠΑ της παιδαγωγικής και της φιλοσοφίας της Μοντεσσόρι. Η Ράμπους χαρακτήρισε την προσέγγιση της κας Στίβενσον (όπως ήταν γνωστή) και των ομοϊδεατών της στην εκπαίδευση των μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών ως εσφαλμένα «προσανατολισμένη σχεδόν αποκλειστικά στην κατεύθυνση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης» ως μιας «μυστικιστικής μύησης» κι όχι ως μιας επαγγελματικής εκπαίδευσης⁵².

Η απόρριψη του «δόγματος» Μοντεσσόρι έγινε σταθερό θέμα στις συζητήσεις της Αμερικανικής Εταιρείας Μοντεσσόρι. Για σχεδόν δύο χρόνια, η Αμερικανική Εταιρεία Μοντεσσόρι βρισκόταν σε αντιπαράθεση με τον Μάριο Μοντεσσόρι για τα μαθήματα κατάρτισης προσωπικού που εκείνος οργάνωσε πρώτα στο Γκρίνουιτς και την Οκλαχόμα Σίτι κι αργότερα στην Ουάσιγκτον. Τα μαθήματα στην Ουάσιγκτον έγιναν τελικά η αφορμή για ρήξη, καθώς η Ράμπους ισχυρίστηκε ότι δυσκολευόταν να προσελκύσει υποψήφιους δασκάλους, ενώ ο Μάριο Μοντεσσόρι δήλωνε

απογοητευμένος από τις προσπάθειες της Ράμπους ν' «απολύσει» τη Στίβενσον. Ταυτόχρονα, η Ράμπους κι η Στίβενσον περιφρονούσαν ολοένα και περισσότερο η μια την άλλη.

Τον Αύγουστο του 1962, η Αμερικανική Εταιρεία Μοντεσσόρι κατέληξε τελικά στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούσε να υποστηρίξει αυτήν την πορεία κι ενημέρωσε τη Στίβενσον μ' επιστολή της γι' αυτήν την απόφασή της. Η εξοργισμένη τηλεγραφική απάντηση του Μάριο Μοντεσσόρι στην απόρριψη της δεσποινίδας Στίβενσον ακολούθησε μια εβδομάδα αργότερα: *«εάν η Δις Στίβενσον δεν επαναπροσληφθεί ως εκπαιδύτρια εκπαιδευτικών, η προσωρινή συμφωνία της AMS και της AMI ακυρώνεται κι η AMI θα είναι ελεύθερη ν' αναγνωρίζει προγράμματα εκπαίδευσης μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών που θα οργανώνονται από την AMS»*. Με άλλα λόγια, εάν η AMS συνέχιζε ν' απορρίπτει την Μπέτυ Στίβενσον ως εκπαιδύτρια μοντεσσοριανών δασκάλων, τότε ο Μάριο Μοντεσσόρι θ' αναγνώριζε άλλη οργάνωση ως την επίσημη εκπρόσωπό του στην Αμερική⁵³.

Έτσι, αυτό που φαινομενικά ήταν μια διαμάχη για το πώς και κάτω από ποιες συνθήκες θα διεξάγονταν ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο έγινε το γεγονός που ώθησε την AMS και την AMI να διακόψουν τη σχέση τους. Φυσικά, η μάχη για τη Στίβενσον ήταν μόνο μια πιο συγκεκριμένη εκδήλωση βαθύτερων ιδεολογικών, πολιτιστικών και πρακτικών εντάσεων μεταξύ της αμερικανικής και της ευρωπαϊκής προσέγγισης στη μοντεσσοριανή εκπαίδευση. Παρόλο που η φαινομενική αιτία για την αποτυχία των μαθημάτων της Ουάσιγκτον φαίνεται να ήταν διαδικαστική, μέχρι το 1963, υπήρχαν αναφορές για εκπαιδευτές της AMI και της AMS που «ούρλιαζαν» ο ένας στον άλλο στη διάρκεια των μαθημάτων και για αποχώρηση κάποιων από τα μαθήματα ενός εκπαιδευτή της AMI⁵⁴.

Τελικά, η Στίβενσον συνέχισε να παραδίδει μαθήματα στο Ινστιτούτο Μοντεσσόρι της Ουάσιγκτον (WMI) στα επόμενα 30 χρόνια, στη διάρκεια των οποίων εκπαίδευσε προσωπικά μια γενιά μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών. Άλλοι εκπαιδευτές της AMI οργάνωσαν πρόσθετα μαθήματα και σ' άλλες πόλεις, εκπληρώνοντας την επιθυμία του Μάριο Μοντεσσόρι να διατηρήσει μια «καθαρή» εκδοχή της μεθόδου στις Ηνωμένες Πολιτείες⁵⁵. Εν τω μεταξύ, η AMS συνέχισε να οργανώνει ένα πλήθος μαθημάτων κατάρτισης μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών σ' όλη τη χώρα, αν και πολύ λίγοι από αυτούς κατάφεραν να διεισδύσουν στο σύστημα της γενικής εκπαίδευσης εκπαιδευτικών⁵⁶. Εκεί που η Ράμπους προσπάθησε να βρει εισόδους στην επικρατούσα εκπαίδευση εκπαιδευτικών οργανώνοντας μαθήματα κατάρτισης μοντεσσοριανών δασκάλων μέσα από παραδοσιακά πανεπιστημιακά προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, ο Μάριο Μοντεσσόρι προτίμησε τη δομή των masterclass που είχε διατυπώσει μητέρα του. Αυτές οι ανταγωνιστικές προσεγγίσεις για την προώθηση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης υποδηλώνουν διαφορετικούς ιδεολογικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που διατρέχουν τη μοντεσσοριανή πρακτική.

Από πρακτική άποψη, οι διαφορές μεταξύ των «καθαρών» και των «πραγματικών» προσεγγίσεων στη ζωή της μοντεσσοριανής τάξης δεν είναι εύκολο να περιγραφούν. Τόσο η AMI όσο κι η AMS άρχισαν να δημοσιεύουν ένα σύνολο «προτύπων», τα οποία τόνιζαν περισσότερο τις ομοιότητες παρά τις διαφορές τους. Κι οι δύο οργανώσεις, για παράδειγμα, απαιτούσαν «μεγάλα διαστήματα συνεχούς χρόνου» για εργασία και «κατάλληλες τριετείς ομαδοποιήσεις των μαθητών». Στην πράξη, ωστόσο, εκπαιδευμένοι παρατηρητές αναφέρουν

σημαντικές διαφορές, όσον αφορά τη διάρκεια των περιόδων εργασίας (οι περίοδοι της AMI τείνουν να είναι μεγαλύτερες), την ομαδοποίηση των μαθητών (η πρακτική της AMS είναι πιο ευνοϊκή, για παράδειγμα, στη δημιουργία ανεξάρτητων προγραμμάτων για παιδιά πέντε ετών), στα διδακτικά υλικά (η AMI ορίζει την ανάγκη για ένα "πλήρες σύνολο" υλικών "εγκεκριμένων από την AMI", ενώ η AMS ενθαρρύνει τους δασκάλους να επεκταθούν πέρα από τα τυπικά υλικά της Μοντεσσόρι) και στις αναλογίες μαθητών-δασκάλων (οι τάξεις της AMI είναι πιο πιθανό να έχουν μεγαλύτερες αναλογίες μαθητών-δασκάλων)⁵⁷.

Ακόμη περισσότερο από τις παιδαγωγικές ανομοιότητες, οι αντικρουόμενες προσεγγίσεις στη διοικητική οργάνωση παραμένουν ένα εξέχον θέμα στα πρότυπα των δύο οργανισμών. Σε αντίθεση με τη σύντομη λίστα προτύπων της AMI, τα οποία είναι όλα παιδαγωγικής φύσης, η διαπίστευση της AMS καθορίζεται σ' ένα φυλλάδιο είκοσι έξι σελίδων, στο οποίο αποτυπώνονται οι κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν όλες τις πτυχές της σχολικής ζωής - από το προσωπικό («οι γραπτές περιγραφές θέσεων εργασίας πρέπει να προετοιμάζονται για όλες τις θέσεις») έως τις εγκαταστάσεις («η τάξη έχει κατάλληλο χώρο αποθήκευσης για τα διδακτικά υλικά της»). Το φυλλάδιο της AMS, το οποίο συντάχθηκε αρχικά από τη Ράμπους, αντικατοπτρίζει μια διαρκή ανησυχία για τις κυρίαρχες έννοιες της νομιμοποίησης, οι οποίες παρουσιάζονται σ' ένα σύνολο διαδικαστικών κατευθυντήριων γραμμών. Αντίθετα, η κυρίαρχη πηγή εγκυρότητας για την παιδαγωγική της AMI παραμένει η εγκεκριμένη από την AMI εκπαίδευση και το αντίστοιχο διδακτικό υλικό.

Από ιδεολογική σκοπιά, ο αγώνας μεταξύ της Αμερικανίδας Νάνσυ Ράμπους και των Ευρωπαίων Μάριο Μοντεσσόρι και Μπέτυ Στίβενσον ήταν ένας αγώνας μεταξύ φιλελευθερισμού και ριζοσπαστισμού. Η ισχυρή δέσμευση του Μάριο Μοντεσσόρι να διατηρήσει μια καθαρή μορφή της μοντεσσοριανής μεθόδου με πιστή εστίαση στη ορθή πρακτική, ως τη μόνη σωστή εφαρμογή της μεθόδου, τον ώθησε να εγκαταλείψει την επιχείρηση της αμερικανοποίησης της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο. Για τον Μοντεσσόρι, η αποτελεσματικότητα της μεθόδου βρισκόταν στη βάση των γνώσεων που κατείχαν οι «έμπειροι»⁵⁸ εκπαιδευτές. Χωρίς αυτήν την τεχνογνωσία, δε θα μπορούσε να υπάρξει κανένα κίνημα. Ωστόσο, στον κόσμο των προαστίων της μεσαίας τάξης στον οποίο αναπτύχθηκε ο αμερικανικός μοντεσσοριανισμός, κυριαρχούσε ο φιλελευθερισμός κι όχι ο ριζοσπαστισμός. Η αμερικανοποίηση φαινόταν ν' απαιτούσε προσαρμογή και μια τέτοια προσαρμογή θα παρέμενε απειλή για το ριζοσπαστικό όραμα της παιδικής ηλικίας και τη συνοχή της ίδιας της μοντεσσοριανής μεθόδου. Καθώς η AMS προώθησε το φιλελεύθερο όραμα της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης, το Ινστιτούτο Μοντεσσόρι της Ουάσινγκτον (WMI) έγινε ο φύλακας του ριζοσπαστικού οράματος. Το 1979 ιδρύθηκε η AMI-USA, θεσμοθετώντας περαιτέρω την ένταση μεταξύ των δύο προσεγγίσεων.

Ενώ οι αμερικανική προσέγγιση είχε σαφώς τροποποιήσει τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση, στην Ευρώπη ο πυρήνας του κινήματος παρέμεινε βαθιά συνδεδεμένος με την ιδρύτρια και, τουλάχιστον δογματικά, παρέμεινε αφοσιωμένος στη διατήρηση της καθαρότητας της μεθόδου όπως είχε διατυπωθεί από τη Δρ. Μαρία Μοντεσσόρι. Όσον αφορά τους αριθμούς, η ανάπτυξη του κινήματος Μοντεσσόρι στις Ηνωμένες Πολιτείες επιβεβαίωσε την επιτυχία της εκστρατείας της Ράμπους να «δημοσιοποιήσει τη μοντεσσοριανή άποψη». Ωστόσο, θέλουμε να επιστήσουμε

την προσοχή, τόσο στα όρια του κινήματος, όσο και στη σημασία της έντασης για τη διαμόρφωση μιας ξεχωριστής αμερικανικής μοντεσσοριανής ταυτότητας.

Παρά τη σταθερή αύξηση του αριθμού τους, τα μοντεσσοριανά σχολεία δεν κατάφεραν ποτέ να διεισδύσουν στην κυρίαρχη τάση της εκπαίδευσης στην προσχολική ή σ' άλλη ηλικία. Οι περισσότεροι Αμερικανοί σήμερα παραμένουν ανενθουσιασμένοι για τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση κι όσο διασπασμένο κι αν είναι το μοντεσσοριανό κίνημα διατηρεί χαρακτηριστικές πολιτιστικές πρακτικές, που το καθιστούν περιθωριακό. Η AMI κι η AMS μοιράζονται περισσότερο κοινά μεταξύ τους απ' όσα κι οι δύο μαζί μοιράζονται με την κυρίαρχη εκπαιδευτική κουλτούρα, κι υποστηρίζουμε ότι η αμερικανοποίηση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης ήταν αποτέλεσμα, όχι της δράσης ενός μόνο ανθρώπου, αλλά των ίδιων των εντάσεων που εκδηλώθηκαν μεταξύ της αμερικανικής και της ευρωπαϊκής εκδοχής της.

ΦΑΣΗ 3: Η σύγχρονη αναγέννηση

Στις 6 Ιανουαρίου 2007, περισσότεροι από 1.200 μοντεσσοριανοί εκπαιδευτικοί από 55 χώρες συγκεντρώθηκαν στη Ρώμη για να τιμήσουν τα εγκαίνια του πρώτου Casa dei Bambini με πανηγυρισμούς, σεβασμό και δέσμευση ν' αναζωογονήσουν τη διεθνή προσοχή στην παγκόσμια υπόθεση του παιδιού⁵⁹. Η Διεθνής Ένωση Μοντεσσόρι (AMI) κι η Opera Nazionale Montessori (η οργάνωση των μοντεσσοριανών της Ιταλίας) υποστήριξαν από κοινού την εκδήλωση. Εκτός από τους πιστούς της AMI και της ONM, πολλοί εκπαιδευτικοί ερευνητές απ' όλον τον κόσμο ήταν παρόντες, καθώς κι ο πρόεδρος κι ο εκτελεστικός διευθυντής της American Montessori Society (AMS). Δύο μήνες αργότερα, η AMS πραγματοποίησε τη δική του γιορτή στη Νέα Υόρκη. Μαζί με τα χιλιάδες μέλη της AMS, στους συμμετέχοντες περιλαμβάνονταν πολλοί Αμερικανοί ερευνητές της εκπαίδευσης κι ο πρόεδρος της AMI. Και τα δύο εορταστικά συνέδρια παρουσίαζαν ευδιάκριτα δύο θέματα.

Πρώτον, το ενδιαφέρον για την κατανόηση του πλήθους των διαπιστώσεων της πρόσφατης επιστημονικής έρευνας που επιβεβαιώνει την εγκυρότητα των ισχυρισμών της Μοντεσσόρι για τα παιδιά και την εκπαίδευσή τους και δεύτερον, την πεποίθηση ότι τώρα είναι η ώρα για σεβασμό κι ενότητα στο κίνημα των μοντεσσοριανών παγκοσμίως, προκειμένου το μοντεσσοριανό σύστημα εκπαίδευσης να προσεγγίσει μεγαλύτερο αριθμό παιδιών.

Οι εορτασμοί για την εκατονταετηρίδα του Casa dei Bambini σηματοδότησαν μια περίοδο κατά την οποία εμφανίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες αυτό που χαρακτηρίζουμε ως «τρίτο κύμα» έντονου ενδιαφέροντος για τη μοντεσσοριανή εκπαίδευση. Όπως κι οι προηγούμενες φάσεις, η σύγχρονη αναβίωση είναι προϊόν σύγκλισης κοινωνικών, πολιτικών και πολιτιστικών δυνάμεων. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες αναβιώσεις, όμως, το εύρος κι η ένταση αυτής της αναβίωσης φαίνεται να είναι ευρύτερα, οδηγώντας δυναμικά στην αποδοχή από το κυρίαρχο ρεύμα της μοντεσσοριανής παιδαγωγικής.

Ξεκινώντας από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 περίπου, χρονική περίοδο που τα δημόσια επιδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία απέκτησαν μια αξιοπιστία ως βιώσιμες προσεγγίσεις μιας σχολικής μεταρρύθμισης, τα δημόσια χρηματοδοτούμενα μοντεσσοριανά προγράμματα άρχισαν

να πολλαπλασιάζονται, παράλληλα μ' άλλα ολοκληρωμένα μοντέλα μεταρρυθμίσεων, όπως τα Accelerated Schools, Success for All και πιο πρόσφατα το Knowledge is Power Program-KIPP.

Χρησιμοποιώντας έναν συνδυασμό στατιστικών στοιχείων, διαθέσιμων από το Εθνικό Κέντρο Στατιστικών Εκπαίδευσης (NCES) και μιας έρευνας στις σχολικές περιφέρειες των ΗΠΑ, μπορέσαμε να εντοπίσουμε περίπου 240 δημόσια μοντεσσοριανά προγράμματα σε 32 πολιτείες. Από αυτά, περισσότερα από τα μισά είτε έχουν ιδρυθεί είτε έχουν λάβει χρηματοδοτήσεις την τελευταία δεκαετία. Οι υψηλότερες συγκεντρώσεις δημόσιων μοντεσσοριανών σχολείων βρίσκονται στις πολιτείες της Αριζόνα, της Καλιφόρνια, της Φλόριντα, του Μίσιγκαν, του Οχάιο και του Τέξας, με περισσότερα από δεκαπέντε σχολεία σε καθεμία. Η συντριπτική πλειονότητα αυτών των σχολείων δεν αναφέρει καμία σχέση με μια μοντεσσοριανή ένωση (την AMI ή την AMS)⁶⁰. Η αποτύπωση της ανάπτυξης της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στον δημόσιο τομέα είναι δύσκολος. Η βάση δεδομένων NCES καταγράφει μόνο τα σχολεία, τα οποία περιλαμβάνουν τον όρο «Μοντεσσόρι» στον τίτλο τους. Επιπλέον, ένας αρκετά μεγάλος αριθμός προγραμμάτων μπορεί να μην αναγνωρίζονται ως μοντεσσοριανά επειδή λειτουργούν αυτόνομα, αλλά μέσα σ' ένα σχολείο, όπως το μοντεσσοριανό πρόγραμμα στο Δημοτικό Σχολείο Watkins στην Περιφέρεια της Κολούμπια. Επιπλέον, γνωρίζουμε πολλά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που βρίσκονται σε διαδικασία μετατροπής από συμβατικά σε μοντεσσοριανά κι αυτά δεν περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων μας. Ως αποτέλεσμα, η καταμέτρησή μας πιθανότατα υποτιμά τον πραγματικό αριθμό των μοντεσσοριανών προγραμμάτων που λειτουργούν αυτήν τη στιγμή στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτό που είναι σαφές από τα διαθέσιμα στοιχεία, ωστόσο, είναι ότι τα δημόσια χρηματοδοτούμενα προγράμματα μοντεσσοριανής εκπαίδευσης είναι ένας αναπτυσσόμενος τομέας του κινήματος.

Η αυξημένη προσοχή στα δημόσια μοντεσσοριανά προγράμματα έχει αναγνωριστεί ως προτεραιότητα τόσο από την AMS όσο κι από την AMI. Κι οι δύο οργανισμοί θεωρούν την επέκταση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης σε μεγαλύτερο αριθμό παιδιών ως βασική προτεραιότητά τους. *«Εάν πιστεύουμε αληθινά ότι η μοντεσσοριανή εκπαίδευση είναι αποτελεσματική»*, ανακοίνωσε ο πρόεδρος της AMI Αντρέ Ρόμπερφοϊντ, με την ευκαιρία του Συνεδρίου της Εκατονταετίας, *«τότε δεν μπορούμε να είμαστε ικανοποιημένοι με το γεγονός ότι την απολαμβάνει ένας μικρός αριθμός προνομιούχων παιδιών»*⁶¹.

Εκτός από την ανάπτυξη των μοντεσσοριανών προγραμμάτων στον δημόσιο τομέα, οι εγγραφές στα ιδιωτικά μοντεσσοριανά σχολεία αυξήθηκαν επίσης σταθερά την τελευταία δεκαετία. Από 1 σχολείο το 1959, σε 355 σχολεία το 1970, σε περίπου πέντε χιλιάδες σχολεία το 2007, η αύξηση είναι σημαντική. Η ποσοστιαία αύξηση του αριθμού των μαθητών που φοιτούν στα μοντεσσοριανά σχολεία είναι ακόμη μεγαλύτερη. Το 1980, το μέσο αμερικανικό μοντεσσοριανό σχολείο εξυπηρετούσε από είκοσι έως ογδόντα παιδιά ηλικίας τριών έως έξι ετών. Σήμερα, σχεδόν τα μισά απ' όλα τα μοντεσσοριανά σχολεία που είναι εγγεγραμμένα είτε στην AMI είτε στην AMS αναφέρουν στις εγγραφές τους άνω των εκατό παιδιών. Αυτά τα προγράμματα αναφέρουν επίσης ότι εξυπηρετούν παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας των έξι ετών με τα προγράμματα παιδιών σχολικής και/ή εφηβικής ηλικίας ν' αποτελούν τον μεγαλύτερο τομέα ανάπτυξης στον ιδιωτικό τομέα.

Οι ερευνητές, επίσης, άρχισαν ν' αναλύουν το μοντεσοριανό σύστημα εκπαίδευσης κι έχουν αρχίσει να μελετούν τις συνεισφορές του. Ενώ μια πλούσια συλλογή «εσωτερικής» βιβλιογραφίας για τη μοντεσοριανή εκπαίδευση υπάρχει από την αρχή του κινήματος⁶², η μελέτη του μοντεσοριανού συστήματος εκπαίδευσης, κατά τον πρώτο αιώνα της ιστορίας του υπήρξε αντικείμενο μόνο μιας χούφτας μελετών που διεξήχθησαν από ερευνητές εντός ενός καθιερωμένου εκπαιδευτικού ιδρύματος⁶³. Τα έτη 2000–2005 τριάντα δύο ερευνητικές μελέτες για τη μοντεσοριανή εκπαίδευση ολοκληρώθηκαν μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες⁶⁴. Αυτές τις μελέτες ακολούθησε το 2006 δημοσίευση στο έγκριτο περιοδικό Science με τα ερευνητικά ευρήματα να υποδεικνύουν σημαντικές επιδόσεις των παιδιών που εκπαιδεύονται σε μοντεσοριανά σχολεία⁶⁵. Μια μελέτη, που διεξήχθη από έναν έγκριτο γνωστικό ψυχολόγο (και γνώστη επίσης της μοντεσοριανής εκπαίδευσης) απευθύνθηκε σ' έναν πληθυσμό μαθητών δημόσιων μοντεσοριανών σχολείων της πόλης Μίλγουοκι του Ουισκόνσιν. Επειδή τα υποκείμενα της έρευνας αυτής δεν ήταν παιδιά προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων και παράλληλα επειδή τα ευρήματά της επικύρωσαν την αποτελεσματικότητα της μοντεσοριανής εκπαιδευτικής προσέγγισης, η έρευνα αυτή απέσπασε τη διεθνή προσοχή.

Όπως η έμφαση της Ράμπους στην προοδευτική κοινωνική πτυχή της μοντεσοριανής εκπαίδευσης συγκίνησε τους γονείς της μεσαίας τάξης τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, η εστίαση των αναλύσεων της Λίλαρντ στην επιστημονική εγκυρότητα της μοντεσοριανής μεθόδου εξέφρασε άμεσα τις ανησυχίες της γενιάς της. Αυτή η εστίαση στ' ακαδημαϊκά επιτεύγματα έχει υιοθετηθεί απ' όλους τους τομείς του μοντεσοριανού κινήματος: η Λίλαρντ ήταν βασική ομιλήτρια στους εορτασμούς της εκατονταετηρίδας της μοντεσοριανής εκπαίδευσης, τόσο της AMI, όσο και της AMS. Σ' ένα περιβάλλον πολιτικής εμμονής σε πρότυπα και λογοδοσίες, τα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα παιδιά που φοιτούν σε μοντεσοριανά σχολεία μπορούν στην πραγματικότητα να έχουν υψηλές επιδόσεις -στοιχεία αρκετά ισχυρά για να δημοσιευθούν στο περιοδικό Science- παρέχουν μια δυνατότητα επαναπροσδιορισμού της εθνικής συζήτησης για μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Ομοίως, νέες έρευνες για τα κίνητρα, την ενσώματη γνώση και την ανάπτυξη του εγκεφάλου παρέχουν εντυπωσιακή επιβεβαίωση των πρώιμων ισχυρισμών της Μαρίας Μοντεσσόρι για την αισθητηριακή μάθηση, την προσοχή και τις εγγενείς έναντι των εξωτερικών ανταμοιβών. Συνολικά, μια νέα γενιά ερευνών καταρρίπτει την ιδέα ότι η μοντεσοριανή εκπαίδευση είναι «ιδιόρρυθμη» ή «αντιεπιστημονική» κι απαντά στην ολοένα και πιο έντονη έκκληση για μια μεταρρυθμιστική, αλλά λειτουργική λύση, στ' αδιέξοδα του τυπικού σχολείου.

Όχι μόνο η μοντεσοριανή εκπαίδευση φαίνεται έτοιμη ν' αγκαλιαστεί από το αμερικανικό κυρίαρχο ρεύμα, αλλά ο αμερικανικός μοντεσοριανισμός έχει επίσης επεκταθεί παγκόσμια και σε μέγεθος και σ' επιρροή. Σύμφωνα με τη Γραμματεία της Διεθνούς Μοντεσοριανής Ένωσης (AMI), υπάρχουν 5.000 μοντεσοριανά σχολεία στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μόνο η Κίνα, με 6.000 μοντεσοριανά σχολεία υπερτερεί. Οι χώρες που ακολουθούν σε αριθμό μοντεσοριανών σχολείων είναι η Ιαπωνία με 4.000 σχολεία, ο Καναδάς με 1.000 σχολεία και το Ηνωμένο Βασίλειο με 750 σχολεία. Πέρα από τους αριθμούς των σχολείων, σε πολλές περιοχές του κόσμου όπου χρειάζονται μοντεσοριανοί δάσκαλοι, οι υπεύθυνοι των σχολείων στρέφονται στις Ηνωμένες Πολιτείες είτε για δασκάλους είτε για εκπαιδευτές δασκάλων. Στη Διεθνή Διάσκεψη

της Εκατονταετηρίδας της Μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στη Ρώμη, το 35% των 1.200 συμμετεχόντων ήταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες ή τον Καναδά, περισσότεροι απ' οποιαδήποτε άλλη χώρα εκτός των χωρών υποδοχής, της Ιταλίας και των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (48% των συμμετεχόντων ήταν από χώρες της Ε.Ε.). Οι Αμερικανοί, μ' άλλα λόγια, έχουν γίνει οι εξαγωγείς του μοντεσσοριανού συστήματος εκπαίδευσης στον κόσμο⁶⁶.

Δυστυχώς, η τελευταία τάση της εποχής μας είναι η παραπέρα διάσπαση του αμερικανικού μοντεσσοριανού κινήματος. Ο Μάριο Μοντεσσόρι ανησυχούσε το 1959 ότι μια διάσπαση στο κίνημα θα είχε ως αποτέλεσμα να χάσει η ΑΜΙ τον έλεγχο του περιεχομένου και των προτύπων. Σήμερα στις Ηνωμένες Πολιτείες, υπάρχουν τουλάχιστον έξι οργανισμοί μέσω των οποίων μπορεί να συνδεθεί ένα σχολείο με το μοντεσσοριανό κίνημα. Τα σχολεία που επιθυμούν να προσδιοριστούν ως μοντεσσοριανά σχολεία, χωρίς καμία οργανωτική σχέση μ' έναν οργανισμό, είναι επίσης ελεύθερα να το πράξουν. Ο τίτλος «Μοντεσσοριανό» δεν προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα ή διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Ενώ πολλά θεμελιώδη στοιχεία του μοντεσσοριανού συστήματος εφαρμόζονται στα περισσότερα σχολεία που αυτοαποκαλούνται μοντεσσοριανά, δεν υπάρχει ένα ενιαίο διοικητικό όργανο, το οποίο να ελέγχει την ποιότητα ή την τήρηση ενός πραγματικού μοντεσσοριανού προγράμματος σπουδών. Μ' άλλα λόγια, οι φόβοι του Μάριο Μοντεσσόρι έχουν γίνει πραγματικότητα. Στην αρχή του 2^{ου} αιώνα της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης τ' ανταγωνιστικά αιτήματα της συμπερίληψης και της ακεραιότητας, του πραγματισμού και της αγνότητας, του φιλελευθερισμού και του ριζοσπαστισμού παραμένουν εξίσου ζητούμενα όσο ήταν και κατά τη γέννηση του κινήματος⁶⁷.

Συμπέρασμα: εντάσεις, ανταλλαγές κι επιμονή: μια περίπτωση διαρκούς εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης

Από την αρχή, οι Αμερικανοί έδειξαν βαθύ σεβασμό για τη Μοντεσσόρι -τη γυναίκα, τη μέθοδο και το κίνημα. Και επειδή η ιστορία της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης εκτείνεται στη διάρκεια ενός ολόκληρου αιώνα, η ανάπτυξή της αποτελεί μοναδικό παράδειγμα δυναμικής αλληλεπίδρασης πολιτισμού, πολιτικής και προσωπικότητας, η οποία έχει επηρεάσει τη μορφή της εκπαιδευτικής πρακτικής -Μοντεσσοριανής κι άλλης- τα τελευταία εκατό χρόνια. Ενώ άλλα κινήματα και μέθοδοι, που έχουν τις ρίζες τους σε παρόμοιες προσεγγίσεις της παιδικής ηλικίας και της ανάπτυξης των παιδιών, έχουν ατονήσει από τη δύναμη των αμερικανικών πολιτικών και κοινωνικών πιέσεων, η μοντεσσοριανή εκπαίδευση από μόνη της συνεχίζει να λειτουργεί ως μια ξεχωριστή εκπαιδευτική προσέγγιση. Αποδίδουμε την αντοχή της μεθόδου σε μια ιστορία έντασης, η οποία επέτρεψε στη μοντεσσοριανή εκπαίδευση να εξελιχθεί, ενώ ταυτόχρονα παραμένει σταθερή. Σ' αυτό το άρθρο, επιχειρήσαμε να παρουσιάσουμε τον ρόλο που έπαιξε η μοντεσσοριανή εκπαίδευση στην αμερικανική εκπαιδευτική σκηνή -έναν ρόλο που ήταν ιδιαίτερα επιδραστικός, αλλά μέχρι και πολύ πρόσφατα σε μεγάλο βαθμό αόρατος. Επιπλέον, υποστηρίζουμε, η ιστορία της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Αμερική μας προσφέρει βαθύτερες γνώσεις για τις αμερικανικές στάσεις απέναντι στην εκπαίδευση, την κοινωνική μεταρρύθμιση, την παιδική ηλικία και την πρόοδο. Η ιστορία της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Αμερική προσφέρει ένα παράθυρο για να δούμε τον αμερικανικό χαρακτήρα και στη σχέση αυτού του χαρακτήρα με τον υπόλοιπο κόσμο.

Το βασικό στοιχείο της ανάλυσής μας περιλάμβανε μια ένταση ανάμεσα σ' αυτό που χαρακτηρίζουμε ως ευρωπαϊκή κι αμερικανική κοσμοθεωρία. Τα θέματα του προοδευτισμού και της αφομοίωσης διατρέχουν μια αφήγηση των διαχρονικών πολιτικών, ιδεολογικών και πολιτιστικών εντάσεων, όπως εκδηλώθηκαν τον περασμένο αιώνα. Βλέποντας μέσα από μια πολιτική ή θεσμική οπτική γωνία, η ιστορία της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης στην Αμερική μπορεί να θεωρηθεί ως απεικόνιση της έντασης μεταξύ συγκέντρωσης κι αποκέντρωσης της εξουσίας. Κοιτώντας μέσα από μια πνευματική οπτική, η ένταση μεταξύ ριζοσπαστισμού και φιλελευθερισμού διατρέχει τον πυρήνα της ιστορίας. Κοιτώντας μέσα από μια πολιτιστική οπτική, οι εντάσεις μεταξύ συντήρησης και καινοτομίας έρχονται στο προσκήνιο. Συνολικά, αυτές οι εντάσεις έχουν σφυρηλατήσει μια μοναδική ταυτότητα της αμερικανικής εκδοχής αυτού του παγκόσμιου κινήματος.

Αναδεικνύοντας αυτές τις εντάσεις, επαναλαμβάνουμε τα ερωτήματα που θέσαμε στην αρχή αυτού του άρθρου: Ήταν η Μοντεσσόρι (η γυναίκα) προοδευτική; Είναι η μοντεσσοριανή (μέθοδος) «επιστημονική»; Μπορεί το μοντεσσοριανό (κίνημα) ν' αφομοιωθεί στα υπάρχοντα εκπαιδευτικά πλαίσια και να κατακτήσει μια βιώσιμη επιρροή; Οι απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα διαφοροποιούνται ανάλογα με την εποχή που τίθενται.

Το ζήτημα του προοδευτισμού της μοντεσσοριανής φιλοσοφίας υπογραμμίζει την πανταχού παρουσία της προοδευτικής αφήγησης στην αμερικανική κουλτούρα. Για σχεδόν έναν αιώνα, η αμερικανική εκπαίδευση ήταν σχεδόν συνώνυμη με την προοδευτική εκπαίδευση, παρόλο που οι παράμετροι του προοδευτισμού άλλαζαν με την πάροδο του χρόνου⁶⁸. Για τον Κιλπάτρικ και για μεγάλο μέρος του ακαδημαϊκού κατεστημένου των αρχών του 20^{ου} αιώνα, η εκπαιδευτική πρακτική της Μαρίας Μοντεσσόρι δεν είχε τις προδιαγραφές του προοδευτισμού που προωθούσαν. Ήταν, εν μέρει, αποτυχία τους ν' αναγνωρίσουν τον εαυτό τους στο εμφατικά παιδοκεντρικό κι αισιόδοξο όραμα της Μοντεσσόρι που τους ώθησε ν' απορρίψουν την ίδια και κατ' επέκταση τη μέθοδό της. Ωστόσο, τριάντα χρόνια αργότερα, το περιοδικό Time ανακήρυξε τη σχεδόν «ξεχασμένη» Μαρία Μοντεσσόρι «ιδρυτή της προοδευτικής εκπαίδευσης». Ο ισχυρισμός μπορεί να είναι υπερβολικός, αλλά σίγουρα δείχνει τόσο την καλή της φήμη ως προοδευτική παιδαγωγός όσο και τη δύναμη του προοδευτικού της μηνύματος⁶⁹.

Αμέσως μετά την εισαγωγή της στις Ηνωμένες Πολιτείες, η μέθοδος της Μοντεσσόρι, την οποία η ίδια ονόμασε «επιστημονική παιδαγωγική», απορρίφθηκε ως «κακή επιστήμη» από Αμερικανούς ακαδημαϊκούς που εργάζονταν σε πανεπιστημιακά τμήματα εκπαίδευσης. Ωστόσο, έναν αιώνα αργότερα, οι ιδέες της Μοντεσσόρι για το πώς μαθαίνουν τα παιδιά υποστηρίζονται από ένα ισχυρό σύνολο εμπειρικών στοιχείων κι επίσης υποστηρίζονται από αναπτυξιακούς ψυχολόγους, παρόλο που ενδέχεται ν' αγνοούν ότι οι ιδέες αυτές διατυπώθηκαν αρχικά από τη Δρ. Μοντεσσόρι. Ένας αναπτυξιακός ψυχολόγος έχει γράψει ένα βιβλίο με μεγάλη απήχηση στο οποίο διερευνά την επιστημονική βάση της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι καμία από τις κεντρικές ιδέες της Μοντεσσόρι δεν έχει διαψευστεί. Η Μαρία Μοντεσσόρι δεν ήταν θεωρητικός, τουλάχιστον με τους συμβατικούς ακαδημαϊκούς κανόνες. Ήταν ιατρός και προσεκτική παρατηρητής των παιδιών, η οποία επιδίωξε να δημιουργήσει ένα πρακτικό σύστημα εκπαίδευσης που θα βελτιώνει τη μάθηση των παιδιών. Οι παρατηρήσεις κι οι ιδέες της έχουν αντέξει στη δοκιμασία του χρόνου⁷⁰.

Τέλος, για πενήντα χρόνια φαινόταν ότι η μοντεσσοριανή εκπαίδευση δε θα μπορούσε να είναι μέρος του αμερικανικού προτύπου εκπαίδευσης. Μετά από έναν αρχικό ενθουσιασμό, τα μοντεσσοριανά σχολεία έπαψαν σε μεγάλο βαθμό να υπάρχουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η αναγέννηση των δεκαετιών του 1950 και του 1960, ωστόσο, ακολουθήθηκε τις δύο τελευταίες δεκαετίες από μια αναζωπύρωση, η οποία φαίνεται να είναι πιο διαδεδομένη και πιο σταθερά εδραιωμένη στην κυρίαρχη εκπαιδευτική κουλτούρα όσο ποτέ άλλοτε στην ιστορία του κινήματος. Καθώς το κυρίαρχο εκπαιδευτικό πρότυπο παραπαίει, ένα νέο κύμα ενθουσιασμού, αυτήν τη φορά ενισχυμένο από την «επιστήμη» και το ιστορικό της επιτυχίας ενός αιώνα μπορεί να οδηγήσει σε μια ευρεία αποδοχή της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης κι αυτό μπορεί να είναι μια σημαντική πρόκληση.

Το γεγονός ότι μια αποδοχή κι ανάπτυξη της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης μπορούν να θεωρηθούν ως πρόκληση υπογραμμίζει την ειρωνεία της ιστορίας του μοντεσσοριανού κινήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες. Για εκατό χρόνια, οι υποστηρικτές των ιδεών της Μοντεσσόρι έχουν αναζητήσει, χωρίς επιτυχία, την αναγνώριση και την αποδοχή των κυρίαρχων φορέων χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής και των ακαδημαϊκών. Η περιθωριοποίησή τους, ωστόσο, επέτρεψε στον μικρό αριθμό ανεξάρτητων μοντεσσοριανών σχολείων που λειτουργούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες ν' ακολουθήσουν τις διαχρονικές πρακτικές της Μοντεσσόρι και, σ' αυτήν τη διαδικασία, ν' αποφύγουν τις μόδες και τις τάσεις της συμβατικής εκπαίδευσης. Εάν η τρέχουσα τάση ανάπτυξης και διάχυσης στον δημόσιο τομέα των μοντεσσοριανών ιδεών συνεχιστεί, οι οπαδοί της μοντεσσοριανής εκπαίδευσης μπορεί ν' αντιμετωπίσουν δυσκολίες στο να παραμείνουν σταθεροί στην παράδοσή τους.

Ευχαριστίες

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε το Ίδρυμα Spencer για τη γενναιόδωρη οικονομική του υποστήριξη στο έργο μας. Είμαστε ευγνώμονες στον Joke Verheul της Γραμματείας της Association Montessori Internationale (AMI), για τη διάθεση στατιστικών στοιχείων για τα μοντεσσοριανά σχολεία διεθνώς, στη Marie Dugan, πρώην εκτελεστική διευθύντρια της American Montessori Society (AMS), και τη Phyllis Rovell για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στ' αρχεία της AMS καθώς και στον Paul Baumann για την ερευνητική του βοήθεια. Πολλοί μοντεσσοριανοί μοιράστηκαν τις προσωπικές τους γνώσεις, τόσο για τους ηγέτες του κινήματος όσο και για τις δικές τους ατομικές προσπάθειες για την ίδρυση μοντεσσοριανών σχολείων στις Ηνωμένες Πολιτείες και στο εξωτερικό. Οι αναμνήσεις τους εμπλούτισαν πάρα πολύ το έργο μας. Τυχόν λάθη στις αναφορές μας παραμένουν ευθύνη των συντακτών αυτού του άρθρου.

Σημειώσεις

- 1 Τα στατιστικά στοιχεία για τα μοντεσσοριανά σχολεία, δυστυχώς, είναι ανακριβή. Οι δυσκολίες στον καθορισμό του αριθμού των σχολείων ή των μαθητών που φοιτούν σ' αυτά προκύπτουν από δύο βασικούς παράγοντες: (1) Ο όρος Montessori δεν είναι σήμα κατατεθέν. Οποιοσδήποτε οργανισμός ή οποιοδήποτε άτομο μπορεί να ιδρύσει ένα σχολείο και να διαφημίσει ότι χρησιμοποιεί τη μέθοδο Montessori. Δεν υπάρχει απαίτηση να συνδέεται μ' έναν οργανωτικό φορέα Montessori. (2) Υπάρχουν δεκάδες οργανισμοί Montessori σ' όλον τον κόσμο. Ο καθένας είναι ανεξάρτητος με τα δικά του

πρότυπα συμμετοχής και μεθοδολογία που εφαρμόζουν τα μέλη του. Τα στοιχεία μας προέρχονται από την ιστοσελίδα “Media Briefing: Montessori Around the World,” December 2006, <http://montessoricentenary.org/> (accessed February 21, 2007)

- 2 Randi Lynn Mrvos, “Gentle Hands, Quiet Voices: Secrets of Montessori,” *Mothering*, May/June 2003, http://www.mothering.com/articles/growing_child/education/montessori.html (accessed February 17, 2007); Jacqueline Cossentino, “Ritualizing Expertise: A Non-Montessorian View of the Montessori Method,” *American Journal of Education* 111 (2005): 211–44; Angeline Stoll Lillard, *Montessori: The Science Behind the Genius* (New York: Oxford University Press, 2005).
- 3 Sol Cohen, “Montessori Comes to America,” *Notre Dame Journal of Education* 2, no. 4 (1972): 358–72.
- 4 Lillard, *Montessori: The Science Behind the Genius*, 3–37.
- 5 Maria Montessori, *The Absorbent Mind* (Oxford: ABC-Clio Ltd., 1988).
- 6 Το νηπιαγωγείο του Froebel μοιράστηκε την εστίαση της Montessori στα υλικά (που ονομάζονται «δώρα» στο σύστημα Froebel), αλλά δεν κάλυπτε την αναπτυξιακή συνέχεια από τη γέννηση έως την ενηλικίωση του παιδιού.
- 7 Lillard, *Montessori: The Science Behind the Genius*, 18–28.
- 8 Maria Montessori, *The Montessori Method*, trans. Anne E. George (New York: Frederick A. Stokes, 1912), 346–47, <http://digital.library.upenn.edu/women/montessori/method/method-XXI.html> (accessed February 17, 2007).
- 9 Σύμφωνα με τα στοιχεία του McClure η κυκλοφορία ήταν 660.000 τον Οκτώβριο του 1911. Αυτά τα στοιχεία μπορεί να ήταν υπερβολικά, ωστόσο, ο επίσημος κατάλογος εφημερίδων και περιοδικών ανέφερε την κυκλοφορία σε 410.000 το 1910 και 425.000 το 1912. Δες James Woodress, *Willa Cather: A Literary Life* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1989), 532–33. Και οι τρεις αυτής της τριάδας μετακινήθηκαν σ’ άλλα περιοδικά το 1911, αφού ήρθαν σε ρήξη με τον ιδιόρρυθμο ιδιοκτήτη του McClure.
- 10 Josephine Tozier, “An Educational Wonder-Worker: The Methods of Maria Montessori,” *McClure’s Magazine*, May 1911, 3–19; Rita Kramer, *Maria Montessori: A Biography* (Chicago: University of Chicago Press, 1976), 160–62; S. S. McClure, *My Autobiography* (New York: Frederick A. Stokes Company, 1914), 252–53.
- 11 Peter Lyon, *The Life and Times of S. S. McClure* (New York: Charles Scribner’s Sons, 1963).
- 12 “Information about the Montessori Method,” *McClure’s Magazine*, October 1911, 702–04.
- 13 “A School without Desks, or Classes, or Recitations,” *New York Times*, December 24, 1911; Anne E. George, “The First Montessori School in America,” *McClure’s Magazine* (June 1912): 178; Citigroup, “Citibank, N.A.,” <http://www.citigroup.com/citigroup/corporate/history/citibank.htm> (accessed February 17, 2007)
- 14 George, “First Montessori School in America,” 178.
- 15 Η Dorothy Canfield Fisher (17 Φεβρουαρίου 1878 – 9 Νοεμβρίου 1958) ήταν ήδη γνωστή Αμερικανίδα συγγραφέας όταν δημοσίευσε τα δύο βιβλία της για την εκπαίδευση Montessori το 1912 και το 1913. Εκτός από τη δημοφιλή γραφή της, ήταν ένθερμος υποστηρικτής των δικαιωμάτων των γυναικών και υπερασπίστηκε την εκπαίδευση των παιδιών. Για είκοσι πέντε χρόνια, ήταν στη

- συντακτική επιτροπή του Book-of-the-Month Club και βοήθησε στη διαμόρφωση της λογοτεχνικής άποψης της μεσαίας τάξης. Η Δρ. Μοντεσσόρι αγανακτούσε για τα βιβλία της φοβούμενη ότι η απεριόριστη διασπορά των ιδεών της θα μπορούσε να οδηγήσει στην αποδυνάμωσή τους. “Dorothy Canfield Fisher Dead; Author of Vermont Novels, 79,” *New York Times*, November 10, 1958; Kramer, *Maria Montessori*, 173–74.
- 16 Dorothy Canfield Fisher, *The Montessori Manual for Teachers and Parents* (New York: W. E. Richardson, 1913), 9–10, 16–17.
 - 17 Gilbert E. Donahue, “Dr. Maria Montessori and the Montessori Movement: A General Bibliography of Materials in the English Language, 1909–1961,” in *Learning How to Learn: An American Approach to Montessori*, ed. Nancy McCormick Rambusch (Baltimore: Halicon Press, 1962), 139–75.
 - 18 “Learn Montessori Method,” *New York Times*, March 16, 1913.
 - 19 Virginia Tatnall Peacock, “Society,” *Washington Post*, December 7, 1913; “Entertain Dr. Montessori,” *New York Times*, December 7, 1913; “Dr. Montessori’s Aim,” *New York Times*, December 9, 1913.
 - 20 Lorene K. Wills, “Conditions Associated with the Rise and Decline of the Montessori Method of Kindergarten-Nursery Education in the United States from 1911–1921” (Ph.D. dissertation, Southern Illinois University, 1966), 37–39.
 - 21 “The Montessori Cult’s Eclipse,” *Sunset*, October 1915, 657–58.
 - 22 *Tinkering toward Utopia*, το υπέροχο βιβλίο των ιστορικών David Tyack και Larry Cuban, με τον υπέροχο τίτλο, υποστήριξε ότι η σταδιακή μεταρρύθμιση σε αντίθεση με τη συνήθη ρητορική που συνοδεύει τη σχολική εκπαίδευση σ’ αυτήν τη χώρα, γενικά εξυπηρετούσε τη χώρα. David Tyack and Larry Cuban, *Tinkering Toward Utopia: A Century of Public School Reform* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995).
 - 23 Barbara Beatty, *Preschool Education in America: The Culture of Young Children from the Colonial Era to the Present* (New Haven, CT: Yale University Press, 1995); Ann Taylor Allen, “Let Us Live with Our Children”: Kindergarten Movements in Germany and the United States, 1840–1914,” *History of Education Quarterly* 28, no. 1 (1988): 23–48.
 - 24 Jenny B. Merrill, “A New Method in Infant Education,” *The Kindergarten-Primary Magazine* 23, no. 5 (1910): 143.
 - 25 Henry W. Holmes, “Introduction,” in Montessori, *The Montessori Method*, pp. xix–xx.
 - 26 Patricia Albjerg Graham, *Progressive Education: From Arcady to Academe: A History of the Progressive Education Association, 1919–1955* (New York: Teachers College Press, 1967), 1–16.
 - 27 Ο Harold Rugg αποτελεί παράδειγμα αυτού του τελευταίου προοδευτικού. Αρχικά εκπαιδευμένος ως πολιτικός μηχανικός, ο Rugg σπούδασε κοινωνιολογία και ψυχολογία στο μεταπτυχιακό σχολείο, αποφοιτώντας με διδακτορικό το 1915.
 - 28 Kilpatrick, *The Montessori System Examined*. Μια θετική περιγραφή της κριτικής του Kilpatrick δημοσιεύτηκε στο Robert H. Beck, “Kilpatrick’s Critique of Montessori’s Method and Theory,” *Studies in Philosophy and Education* 1, no. 4–5 (1961): 153–162.
 - 29 John A. Beineke, *And There Were Giants in the Land: The Life of William Heard Kilpatrick* (New York: Peter Lang, 1998), 66–74; Geraldine Joncich Clifford and James W. Guthrie, *Ed School: A Brief for Professional Education* (Chicago: University of Chicago Press, 1998); David F. Labaree, *The Trouble*

with *Ed Schools* (New Haven: Yale University Press, 2004); Walter N. Halsey, “A Valuation of the Montessori Experiments,” *Journal of Education* 77 (January 1913): 63, cited in Gerald Lee Gutek, ed., *The Montessori Method: The Origins of an Educational Innovation: Including an Abridged and Annotated Edition of Maria Montessori’s The Montessori Method* (New York: Rowman & Littlefield, 2004), 32.

- 30 William Heard Kilpatrick αναφέρει συστηματικά τη Μαρία Μοντεσσόρι ως Μαντάμ Μοντεσσόρι κι όχι ως Δρ. Μοντεσσόρι στο βιβλίο του.
- 31 Sol Cohen, “Maria Montessori: Priestess or Pedagogue?” *Teachers College Record* 71, no. 2 (1969): 313–26.
- 32 Για ν’ αποφευχθεί η σύγχυση σχετικά με τη χρήση του ονόματος «Μοντεσσόρι», τηρούμε τις ακόλουθες συμβάσεις: όταν αναφερόμαστε στο μοντεσσοριανό ως κίνημα ή μέθοδο, χρησιμοποιούμε τον όρο «Μοντεσσοριανό» ή «Μοντεσσοριανή εκπαίδευση». Όταν αναφερόμαστε στην ιδρύτρια του κινήματος, χρησιμοποιούμε τον τιμητικό όρο «Δρ. Μοντεσσόρι» κι όταν αναφερόμαστε στον γιο της Μαρία Μοντεσσόρι, Μάριο, χρησιμοποιούμε το μικρό του όνομα επειδή αυτοί είναι οι όροι που χρησιμοποιούνται συχνότερα από τους ίδιους τους μοντεσσοριανούς.
- 33 Nancy McCormick Rambusch, “The ‘American Montessori’ Experience,” *American Montessori Society Bulletin* 5, no. 2 (1977): 1–27. σ. 8.
- 34 Rambusch, “The ‘American Montessori’ Experience,” 8.
- 35 Nancy McCormick Rambusch to Mario M. Montessori, December 19, 1962. American Montessori Society Records, Archives and Special Collections, Thomas J. Dodd Research Center, Storrs, Connecticut (hereafter known as AMS Records).
- 36 Rambusch, *Learning How to Learn*; Rambusch, “The ‘American Montessori’ Experience,” 16.
- 37 David Halberstam, *The Best and the Brightest* (New York: Random House, 1972).
- 38 John F. Kennedy, “Address of Senator John F. Kennedy Accepting the Democratic Party Nomination for the Presidency of the United States,” Memorial Coliseum, Los Angeles, July 15, 1960, in John F. Kennedy Presidential Library and Museum, Historical Resources, <http://www.jfklibrary.org> (accessed February 17, 2007).
- 39 Ο Πάπας Ιωάννης XXIII ανακηρύχθηκε «Άνθρωπος της Χρονιάς» από το περιοδικό Time το 1962, μια χρονιά που εκδηλώθηκε η αποφασιστική διαχείριση της κρίσης των πυραύλων της Κούβας από τον Πρόεδρο Κένεντι κι ο Τζον Γκλεν έγινε ο πρώτος Αμερικανός που μπήκε σε τροχιά γύρω από τη Γη. Το άρθρο που παρουσιάζει την επιλογή του Πάπα είναι αντιπροσωπευτικό των αμερικανικών πεποιθήσεων ως προς την υπόσχεση και την πιθανότητα. “Man of the Year,” *Time*, January 4, 1963, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,829723,00.html> (accessed February 23, 2007). Η πιο ολοκληρωμένη ιστορία του Βατικανού II είναι η πεντάτομη σειρά που επιμελήθηκαν οι Giuseppe Alberigo & Joseph A Komonchak, *History of Vatican II*, 5 vols. (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1995–2005). Μια περίληψη στο Giuseppe Alberigo, *A Brief History of Vatican II* (Maryknoll, NY: Orbis Books, 2006).
- 40 Nancy McCormick Rambusch, “Montessori Insights and American Children Today,” *Catholic Reporter*, May 31, 1963.
- 41 See Jacqueline Cossentino, “Big Work: Goodness, Vocation, and Engagement in the Montessori Method,” *Curriculum Inquiry* 36, no. 1 (2006): 63–93, για μια πληρέστερη συζήτηση για τη

μοντεσσοριανή φιλοσοφία και τις συνάφειες της με μια καθολική κοσμοθεωρία.

- 42 Oona Burke, “Whitby School: Catholic Laymen follow the Montessori Method in a New Venture in American Education,” *Jubilee*, February 1959, 22.
- 43 Nancy McCormick Rambusch, “Learning Made Easy,” *Jubilee*, September 1953, 47.
- 44 Montessori, *The Montessori Method*.
- 45 Phyllis Povell (née Appelbaum), personal communication, September 2004.
- 46 Mario Montessori, “A Long Letter to Montessorians in America, in Answer to Some of the Many Questions I Receive” (Amsterdam: M. J. Portielje, 1963), 8. Το γράμμα αναφέρεται συχνά ως Κίτρινο Γράμμα επειδή στην πρώτη γραφή, το μήνυμα τυπώθηκε σε κίτρινο χαρτί.
- 47 Mario Montessori to Nancy Rambusch, June 15, 1959, AMS Records.
- 48 AMS seminar, Greenwich, Connecticut, June 4, 1962, In Phyllis Appelbaum, *The Growth of the Montessori Movement in the United States, 1909–1970*, (unpublished doctoral dissertation, New York University, 1971), 150–57.
- 49 Nancy McCormick Rambusch, “The American Montessori Picture: Some Reconsiderations,” *The American Montessori Society Bulletin* 1, no. 1 (1963): 1.
- 50 John J. McDermott, “Montessori and the New America,” in *Building the Foundations for Creative Learning*, ed. Urban H. Fleege (New York: American Montessori Society, 1964), 25.
- 51 Appelbaum, *The Growth of the Montessori Movement in the United States*, 1999.
- 52 “Calendar of Events with Reference to Organization of AMS Course in Washington, D.C., p.1 (n.d.), AMS Records.
- 53 Mario Montessori, τηλεγράφημα στην American Montessori Society, September 11, 1962, AMS Records.
- 54 Lakshmi A. Kripalani, “Rambusch Sparked Montessori Renaissance,” *Public School Montessorian* 7, no. 2 (1995): 2.
- 55 Εκτός από τη Στίβενσον, η AMI πιστοποίησε κι άλλους εκπαιδευτές μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών όπως τη Λένα Γουικραμαράτνε κι αργότερα τη Χίλντεγκαρντ Σολτζμπάχερ με τη διαμεσολάβηση του Μάριο Μοντεσσόρι είτε πριν είτε αμέσως μετά τη διάσπαση AMI/AMS διασφαλίζοντας έτσι την εγκεκριμένη από την AMI εκπαίδευση εκπαιδευτικών σε διάφορες τοποθεσίες στις Ηνωμένες Πολιτείες.
- 56 Το καλύτερο παράδειγμα ενός πλήρως ενσωματωμένου προγράμματος κατάρτισης μοντεσσοριανών εκπαιδευτικών σ’ ένα τυπικό πανεπιστημιακό πρόγραμμα υπήρξε στο Πανεπιστήμιο Xavier στο Σινσινάτι του Οχάιο. Άλλα προγράμματα, όπως το Washington Montessori Institute στο Loyola College στο Μέριλαντ, λειτούργησαν ως αυτοτελή μοντεσσοριανά προγράμματα στις μεταπτυχιακές σπουδές των ιδρυμάτων.
- 57 American Montessori Society, “Standards for American Montessori Society Schools” (n.d.), <http://www.amshq.org/scanda/std.pol.html> (accessed February 26, 2007); Association Montessori Internationale, “AMI School Standards” (unpublished document). See Carolyn J. Daoust, “An Examination of Implementation Practices in Montessori Early Childhood Education” (Ph.D. dissertation, University of California, Berkeley, 2005) for the first systematic account of varieties of

Montessori practice.

- 58 Σε όλη τη διάρκεια της συνεργασίας AMI/AMS, ο Μάριο Μοντεσσόρι εξέφραζε αυξανόμενη απογοήτευση για τον τρόπο με τον οποίο η AMS προσπαθούσε ν' «αμερικανοποιήσει» το μοντεσσοριανό σύστημα. Στις αρχές του 1963, ήταν ιδιαίτερα ενοχλημένος από τη διάλυση της Παιδαγωγικής Επιτροπής του AMS, μια κίνηση που έγινε ως απάντηση στις διαφωνίες για τη δομή και τη μορφή των μαθημάτων κατάρτισης εκπαιδευτικών. Ενώ η Ράμπους υποστήριξε ότι η θέση της διασφάλιζε την πιστότητα της μεθόδου, ο Μάριο επέμενε ότι οι διαφωνίες της Ράμπους ήταν αποτέλεσμα της έλλειψης «εμπειρίας» της ως μοντεσσοριανής. Mario Montessori to Nancy McCormick Rambusch, February 4, 1963, AMS Records.
- 59 Centenary of the Montessori Movement, 1907–2007, “Champion the Cause of All Children”, <http://montessoricentenary.org/> (accessed February 17, 2007).
- 60 Στοιχεία προερχόμενα από τις ακόλουθες βάσεις δεδομένων: National Center for Education Statistics, “Search for Schools, Colleges, and Libraries,” <http://nces.ed.gov/globallocator/>; Jola-Montessori.com, “Search the Jola Database,” <http://everythingmontessori.com/search/index.php>; Association Montessori Internationale, “AMI/USA Schools’ Listing,” <http://www.montessori-ami.org/>; American Montessori Society, “AMS Member Schools,” <http://www.amshq.org/schools.htm>; and searches of major metropolitan school systems known to have public Montessori schools.
- 61 André Roberfroid, “Address to the Montessori Centenary Conference” (lecture, Association Montessori Internationale and Opera Nazionale Montessori, Rome, Italy, January 6, 2007).
- 62 Μαζί με το ογκώδες σύνολο γραπτών και διαλέξεων της Μαρία Μοντεσσόρι, το έργο των δασκάλων και των υποστηρικτών της Μοντεσσόρι συνεχίζει να εμφανίζεται στις λίστες ανάγνωσης των κέντρων εκπαίδευσης Μοντεσσόρι και στις βιβλιοθήκες των ασκούμενων μοντεσσοριανών. Δείτε για παράδειγμα, Dorothy Canfield Fisher, *A Montessori Mother* (New York: Henry Holt, 1912); Florence Elizabeth Ward, *The Montessori Method and the American School* (New York: Macmillan, 1913); Anna Maccheroni, *True Romance: Dr. Maria Montessori as I Knew Her* (Edinburgh, UK: Darien Press, 1947); Paula Polk Lillard, *Montessori: A Modern Approach* (New York: Schocken Books, 1972); and John P. Blessington, *Let My Children Work* (New York: Anchor Press, 1974).
- 63 Δες Jane Roland Martin, *Schoolhome* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992); and Nell Noddings, *The Challenge to Care in School* (New York: Teachers College Press, 1992).
- 64 *Montessori Connections*, <http://montessoriconnections.com> (accessed February 20, 2007); April Jones, *Montessori Education in America: An Analysis of Research Conducted from 2000–2005* (unpublished master’s project, the College of William and Mary, 2005).
- 65 Angeline Lillard and Nicole Else-Quest, “Evaluating Montessori Education,” *Science*, September 29, 2006, 1893–94.
- 66 Joke Verheul, e-mail αλληλογραφία με τις συγγραφείς, February 26, 2007; Marlene Barron and Marie Dugan, συνέντευξη με τις συγγραφείς, West Side Montessori School, February 4, 2005.
- 67 Μια λίστα με τους έξι μεγάλους οργανισμούς στις Ηνωμένες Πολιτείες σήμερα μπορεί να βρεθεί στο Montessori Accreditation Council Teacher Education (MACTE) Web site: <http://www.macte.org/organizations.htm> (accessed February 26, 2007).
- 68 See Kieran Egan, *Getting It Wrong from the Beginning: Our Progressivist Inheritance from Herbert Spencer, John Dewey, and Jean Piaget* (New Haven, CT: Yale University Press, 2002) για μια πληρέστερη συζήτηση για την κυριαρχία της προοδευτικής ιδεολογίας στην αμερικανική εκπαιδευτική

κουλτούρα.

69 “The First Progressive,” *Time*, October 20, 1947, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,804340,00.html> (accessed February 20, 2007).

70 Lillard, *Montessori: The Science Behind the Genius*, vii–ix.

Οι συγγραφείς

Ο Keith Whitescarver είναι ιστορικός της εκπαίδευσης και του γραμματισμού. Εργασίες του έχουν δημοσιευτεί στα περιοδικά *History of Education Quarterly*, *Compare: A Journal of Comparative Education*, *Journal of the Early Republic* και σ' άλλες εκδόσεις.

Η Jacqueline Cossentino ήταν Διευθύντρια του CREC Montessori Magnet School στο Χάρντφορντ του Κονέκτικατ. Η έρευνά της επικεντρώνονταν στη μοντεσσοριανή πρακτική κι η δουλειά της πάνω σ' αυτό το θέμα έχει δημοσιευτεί στα περιοδικά *American Journal of Education* και *Curriculum Inquiry*.

Το άρθρο δημοσιεύτηκε αρχικά στο περιοδικό *Teachers College Record*, 110 (12), December 2008, pp. 2571–2600

Μεταφράστηκε και δημοσιεύεται εδώ με την άδεια του Keith Whitescarver

Μετάφραση: Δημήτρης Χασάπης